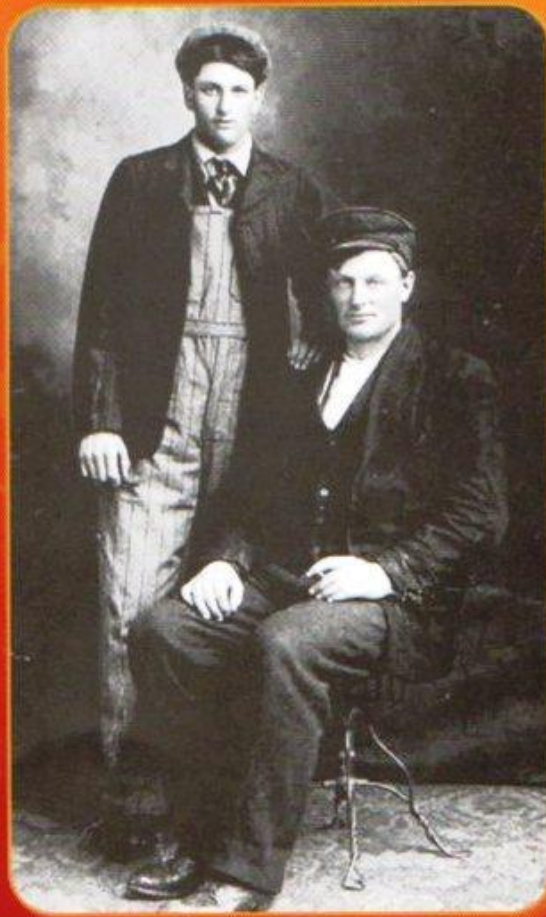

Klæbu Historielag

2017

Årsskrift

*På dette bildet fra 1911 (postkort fra Amerika) mener vi det er Ole Teigen som sitter på stolen.
Er det riktig? Hvem er forresten den andre karen?*

STYRETS SAMMENSETNING I 2007

Kåre Haugen	leder	Marit Kleven	nestleder
Håvard Huseby	kasserer	Per-Inge Løvold	sekretær
Alma Aftret	styremedlem		

Varamedlemmer: Randi Berg, Ole Bromseth og Harald Storsve.

Hilsen fra styret

Siden vårt blad sist kom ut, har vi avviklet 25-års markering for laget. Ca. 70 personer deltok. De ble traktert med mye historisk stoff, samt sodd, kaffe og kaker.

Vårt årsmøte i mars ble avviklet uten de store diskusjoner. Alma Aftret kom inn som ny i styret etter Ingebjørg Forsberg som har flyttet til Sverige.

Mange har ønsket at vi skulle ha ei friluftsgudstjeneste i de naturskjønne omgivelsene på Teigen. I år ble det en realitet, og både prest og menighet var fornøyde. Bør det bli en tradisjon første søndag i juni?

Årets tradisjonelle vandring på gjengrodd stier gikk fra kirka, etter deler av den gamle vegleia bak Løvåsen og ned til fergeplassen ved Tanem bru. Dårlig vær gjorde at oppslutningen ikke ble så stor.

Etter initiativ av Bjarne Aftret, utflyttet selbygg som er bosatt i Malvik, ble det den 19. august avholdt et stort arrangement på Teigen, der selbyggene kom etter den gamle ferdselsåra nedover sjøen og møtte oss klæbygger. De fleste kom med M/S Jøvra. Mye folk møtte opp, og mange amatørkunstnere bidro til en vellykket dag.

Laget har en komite, ledet av Jens Engan, som i snart to år har arbeidet med å samle stoff om Hallsetheimen. Vi håper det ender opp med at vi får det hele samlet i ei bok. Innspill til komiteen er fortsatt mulig.

Historielaget tok for noen år siden over ansvaret for drift og vedlikehold av bygdemuseet. Dette er en interessant oppgave, men det medfører en del arbeid. Er det noen som har interesse av å være med og videreutvikle bygdemuseet, så ta kontakt med oss.

Til slutt en takk til tillitsvalgte på alle plan i laget, til våre annonsører og samarbeidspartnere. Takk også til alle som viser interesse og kjøper vårt årsskrift.

Klæbu i september 2007

Kåre Haugen

leder

**En hjertelig takk til alle som har bidratt med artikler
og annet til årets Historieblad!**

- Vi i redaksjonen

INNHOOLD

- side 2 Hilsen fra styret
- side 4 Historiebladets oppgave
- side 5 Tidlige lag og foreninger i Klæbu
- side 12 Husmanden i Sjøbygden
- side 14 Nordbygda - grenda mi for 50 år siden
- side 16 Utmarksprosjekt Brungmarka
- side 17 "Pige Kiersten HansDatter Telluen dømt for Lejermaal med Soldat Esten Andersen Elven år 1768"

- side 19 OL'Hansa i Donnøydalen
- side 20 Klæbu for 50 år siden
- side 22 Hverdagen i krigsårene
- side 23 En historie fra krigstiden
- side 25 Dramatiske døgn i Klæbu
- side 27 Litt om kirkegården i Klæbu i eldre tid
- side 30 Handletur på 1915/20-tallet
- side 32 Svalbards første kai kom fra Klæbu
- side 35 Juleforberedelser
- side 36 Ole Olsen Bjørklimark
- side 38 Konfirmanter for 70 år siden
- side 40 Kvenndrift og sagbrukene ved Nordsetfossen
- side 41 Kvern og mølle
- side 43 Nye turbøker
- side 44 Husmannsplassen Fosshode (Fosshaue)

Redaksjonskomité:

Ragnar Thesen, redaktør.
Marit Kleven, Aid Sæter, Ingebjørg
Forsberg og Sissel Nordseth.

Historiebladets oppgave er å formidle glimt fra eldre tider

Vi i redaksjonen er derfor avhenging av tips og stoff fra leserene. Har du gamle brev liggende på kistebunnen, dokumenter som kan være av interesse eller fortellinger om levevilkår og livsformer i eldre tider, så ta kontakt med noen av oss i redaksjonen.

Klæbu for 50 år siden

Adresseavisen 13. mars 1957:

”En guttegjeng fra Klæbu – den skal kalle seg selv ”Langbein og Co” eller ”Langbeingjengen” – har gjort seg dårlig bemerket både i hjembygda, på Heimdal og muligens også på Trondheim.

Tre av karene kom søndag kveld til Heimdal stasjon, hvor de laget kvalm på venteværelset. Jernbanens folk forsøkte å få dem fjernet, men det virket ikke det spor på guttene som fortsatte med bråket. De oppførte seg også sjenerende overfor reisende som ventet på stasjonen, om ikke så meget som under et tidligere besøk på Heimdal stasjon.

Stasjonspersonalet tilkalte politiet, og to av guttene ble innestengt på venterummet. Den tredje forsøkte å bryte i stykker døren for å komme seg inn og befri kameratene. Men han løp av gårde som en forskremt hund før politikonstabelen kom til stede.

Politimannen tok seg av den ene av guttene. Han forholdt seg stort sett spakt etter å ha forsøkt seg å prøve krefter med konstabelen med lite hell.

Stasjonspersonalet skulle ta seg av den andre karen som innledet et forrykende slagsmål med

dem. Nok en politimann ble derfor tilkalt.

Etter at de to guttene var tatt hånd om, nektet de til å begynne med å gi opp sine rette navn til politiet. Men det varte ikke lenge før de falt til fote og all karligheten gikk av dem. De var temmelig slukøret da de fikk lov å dra hjem. Også tredjemann ga de opp navnet på, men det sies at de ba pent om at dette ikke måtte bli kjent.

Banden er også satt sterkt i forbindelse med noen rampestreker i hjembygda. Blant annet er de mistenkt for å ha sprengt postkasser med dynamitt eller annet sprengstoff, for skadeverk på trafikk-skilte og for en del uforsiktig skyteri med gevær. En eller flere av dem skal også være i politiets søkelys etter en affære med knallperler som har vært plassert på trikkeskinner her i byen.

”Langbein-gjengens” meritter er typiske guttebandestreker, selv om medlemmene er fra 16 og helt opp til 19 år”.

Tidlige lag og foreninger i Klæbu

*I fjor spurte vi om noen kunne ha informasjon om avholdsforeninger for barn og unge i Klæbu. Dette har vi heldigvis fått respons på, og skriver litt om to forskjellige barneforeninger som har eksistert i Klæbu. Vi takker for informasjonen. Det er mye godt stoff som ligger gjemt i skuffer og skap!
I tillegg har vi funnet en god del stoff om søndagsskolen.*

Avholdsforeninger for barn og unge

Av Aid Sæter

Barneavholdslaget "Haabet". Dette laget ble stiftet 9. februar 1908, hadde alle sine møter på gamle Ljosheim og deltakerne var stort sett fra Eidstuområdet.

Ang. navn på laget var det to forslag: "Det unges støtte" og "Haabet". Det ble avstemning med følgende resultat: "Haabet antoges som lagets navn med stor majoritet."

Som vi ser av paragrafene var det tillatt for barn helt fra 7 år å være medlemmer av denne foreningen, men alle som ville stå som medlem måtte egenhendig skrive sine navn.

År 1908 den 9de februar afholdtes møde i ungdomskollet "Ljosheim" til samtale om stiftelse af et barneavholdslag. Efter at O Eggan og S. Soaen havde anbefalet banken besluttedes enstemmig at stifte et barnelag. Til mødets derigjort valgte S. Soaen. Den ledige opnevnte lovkomite fremlagde saadant forslag til love, som vedtoges enstemmig.

§ 1.

Lagets maal er at opdrage børnene til adfærdighed ved at oplyse og belære dem om, hvor skadeligt det er haardt for sjæl og legeme at nyde herrens drikke.

§ 2.

Medlem af laget kan et hvert barn over 7 aar blive, naar dets forældre eller forsætter har givet tilladelse dertil. Desuden kan voksne, som er afholdspolk blive medlemmer af laget.

§ 3.

Ved optagelse gjøres barnet ubetydelig opmærksom paa, at de ikke skal smage herrens

sinde drikke saalange de er medlem af laget.

§ 4.

Ved optagelse erholdes hvert barn et medlemskort.

§ 5.

Vides et barn at have brudt afholdspforpligtelsen skal det alvorlig advares og i gjentagelseshilfælde udslettes af laget, ligeså ved usømmelig opførsel i eller udenfor mødene.

§ 6.

Vis et voksen medlem brider afholdspforpligtelsen skal det udslettes og kan ikke gjentaages for det i fem aar hvor været medlem af en afholdsförening eller lags.

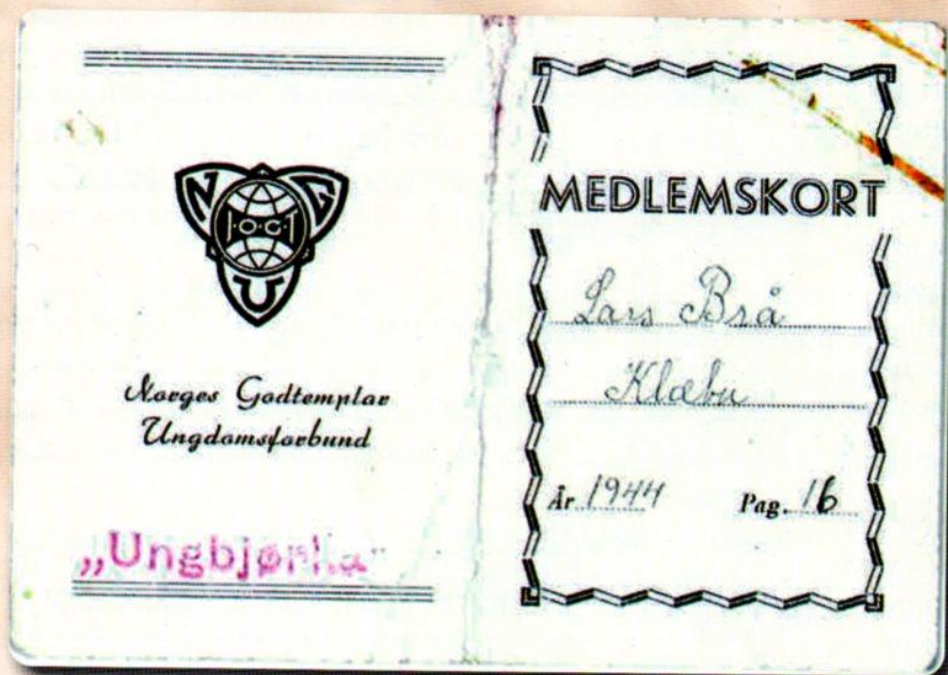
Da, som nå, var det ikke så lett å få folk til å ta på seg verv, og møtet 16. februar, sier litt om det.

Lørdag den 16de februar afholdtes bestyrelsesmøde i kommunelokalitet til valg af forstander, hjælpeforstander, sekretar og kasserer. Fremmødt var alle undtagen Emma Raamin. Efter at først-
lige fremmødte havde frebedt sig valg paa grund af mangl af tid, velj og dærlighed valgtes Gustav Snaam til forstander, Ole Eggan til hjælpeforstander, Klaven Haugum til sekretar og Klaven Eidskubio til kasserer.

Mødet holdt.

G. Snaam

Forstander.

Det er ikke mange nålevende klæbygger som har vært med i "Ungbjørka", men Lars Braa, Arne Tømmervold og Olav Svaan var med en kort periode.

Fokus på møtene var naturligvis: "Rusdrikkens ødeleggelser på sjelen, legemet og samfundet" I samme slengen ble det også foredratt om: "Tobaken med all dens svineri." Innholdet på møtene var og svært religiøst preget, med salmesang både ved start og avslutning, andakt, bønn og kristelige fortellinger.

En skulle tro at det måtte være kjedelig for så små barn å være med på så alvorlige temaer, men, iflg protokollen var det også mange aktiviteter som barna sikkert satte pris på. F.eks ble det tidlig bestemt at det på hvert møte skulle være en pause som skulle brukes til lek. Til alle møter valgte en voksen som fikk ansvar for å finne egnet litteratur til opplesning. Barnebladet Magne, Missionslesning for barn og Indherreds barnehjems barneblad ble bl.a.brukt. Antall oppmøtte på møtene står det ingenting om, men på den første festen som ble avholdt 21.juni 1908 var det 60 – 70 mennesker til stede, derav ca 40 barn, og på juletefesten 2. januar 1909 var det ca 100 mennesker til stede.

Barneavholdslaget "Haabet" ble drevet svært aktivt det første året, med 1 – 2 møter pr. mnd., men allerede året etter ble det lengre mellom møtene, og siste barnemøte synes å være 12. sept. 1909. I 1910 ble det bare holdt fire "bestyrelsesmøder", det siste 6. mars.

Godtemplarungdomslaget "Ungbjørka".

Vi har dessverre ikke funnet protokoller, så oppstart og avslutning av laget vet vi ingenting om. "Ungbjørka" var et avholdslag for barn og unge fra hele Klæbu. Vi tror likevel at de fleste medlemmene var fra Rønningsgrenda, og møtene ble stort sett holdt på Rønningen skole. Noen av initiativtakerne var Asbjørn Rønningen (f. 1916), Kåre Rønningen (f. 1914) og Ingvald Raness. Under og etter krigen, ble møter også holdt på Ljosheim og på Lysklett skole.

"Ungbjørka" opprettet en studiesirkel 28. april 1935, med Claus G Korsmo som studieleder. Denne studiesirkelen hadde 14 medlemmer. Det ble holdt 17 møter og behandlet 14 saker på ett år. Skriv fra Claus G Korsmo, 18. april 1936, viser at han var svært godt fornøyd med studiesirkelen.

I tillegg hadde laget fester og annet fellesskap med G.U.lagene "Fanevakt", "Viljen" og "Magnus den Gode" fra Trondheim.

Historiebladet distribueres gratis til alle medlemmer.

Bladet er også utlagt for salg i Klæbu Sparebank.

**Medlemsavgiften er kr. 100,-/år for enslig,
125,-/år for familie/firma/institusjon.**

Vår bankgirokonto er 4358 47 16623

"Løft op" - den håndskrevne avisa

Også dette året tar vi med en artikkel fra avholdsfolkets håndskrevne avis "Løft op". Vårt eksemplar omfatter møter fra september 1900 til desember 1903.

De unge piger.

De unge piger skal være som blomstene: ligesaa rene og fine - og ikke som blomstene: de skal holde sammen - fuglene høste.

De unge piger skal være som oblater: bevare hemmeligheden og dog ikke som oblater: komme i falkemund.

De unge piger skal være som dolsharper: saa behagelige og yndige - og dog ikke som dolsharper klinge saa nafladelig.

De unge piger skal være som solen, der vandrer saa ensam - og dog ikke som solen: rødme morgen og aften.

De unge piger skal være som maanen: saa blide og hjertighedsfulde - og dog ikke som maanen, der saa godt som hver dag afviger fra sin rette bane.

De unge piger skal være som stjernerne: saa op-
hævede og milde - og dog ikke som stjernerne: blinke til alle og endover.

Lagen (til en vagabonde, der under et slags maalt har faaet sit ene øie beskadiget): Ja, min kjære mand, der er ikke noget mere at gjøre ved det. Vi maa sætte et glas ind!

Vagabonden: Nej, nei, hr. doktor, kun ikke af glas! Det bliver straks slaact istykker!

En dame, som holdt foredrag om kvindesagen, raabte fra talerstolen: Hvor havde manden været, om kvinden ikke havde været til? (paus) Jeg gjentar mit spørgsmaal: Hvor havde manden været, om ikke kvinden havde været til? I Paradis, svarede fruens egtemand sagt =

modig fra galleriet.

Søndagsskolen

Av Aid Sæter

Vi har tidligere sett at miljøet rundt Klæbu Seminar har hatt stor innvirkning når det gjelder å få satt i gang lag og foreninger i Klæbu. Vi vet fra før at lærerne, i samarbeid med prestene i bygda har tatt initiativ til bl.a. Klæbu misjonsforening, Klæbu indremisjonsforening og Klæbu frilynte ungdomslag.

Nå viser det seg at også søndagsskolen i Klæbu ble startet etter initiativ fra lærerne ved seminaret. Årstallet vet vi ikke, men dette skjedde de siste årene før seminaret ble flyttet til Levanger i 1892.

Søndagsskolen i Norge – slik vi kjenner den i dag – ble startet i Stavanger 10. mars 1844, av kjøpmann Svend Svendsen. Han har blitt kalt søndagsskolens far, og drev skole hver søndag, året rundt. Om sommeren fra kl 08.00 – 09,00 og om vinteren fra kl 09.00 – 10.00. Barna var fra 3 – 15 år gamle. Informasjon om denne form for skole hadde han fra England, der det har eksistert søndagsskole helt siden 1780.

Her i Norge har det imidlertid eksistert andre former for søndagsskole lenge før 1844. Hans Nilsen Hauge (haugianismen startet ca. 1800) og hans hjelpere, startet kristelige samlinger for barn og unge. Slike samlinger kom trolig i gang så tidlig som i 1802. Disse samlingene ble kalt ”overhøringer” eller ”børneforsamlinger”.

Borgerlige søndagsskoler er også nevnt. Dette er helt andre skoler enn den vanlige kristne søndagsskolen. Her ble det lagt stor vekt på å lære barna lesing og skriving. Disse barna var i arbeid alle hverdager, derfor ble søndagene deres skoledager. Det meldes om stor oppslutning om mange av disse skolene, med høye elevtall (opptil 400 elever). Dette gjaldt stort sett byer, og elevene var håndverkslæringer.

Fra Stavanger spredde søndagsskolen seg utover hele landet, og kom til Ilen gamle skole i Trondheim 1873.

Norsk søndagsskoleforbund ble startet i 1889, og de opplysningene vi har om oppstarten i Klæbu har vi fått derfra.

De eldste søndagsskolekretsene i Klæbu

Sletten skole var øvingsskole for Klæbu seminar, og i den anledning ble Sletten søndagsskole startet. Hvem som begynte og egentlig drev denne søndagsskolen vet man ikke, men øvingsskolelærer Anders Forfang er blant initiativtakerne. Denne søndagsskolen var opprinnelig for hele Klæbu sogn. I 1910 ble skolen meldt inn i søndagsskoleforbundet, og etter den tid vet man noe mer om drifta og lærerne. Fru sokneprest Wiig begynte i 1910. Senere kom Karen Haugum og Berit Haugum, og de holdt søndagsskolen hjemme på gården Haugum. Fru sokneprest Anderssen Sunde og fru sokneprest Skjånes har og gjort tjeneste som søndagsskoleledere, sistnevnte fra 1935.

Tanemsflaten søndagsskole

ble etablert i 1927, etter et møte ved sokneprest Anderssen Sunde. Det ble besluttet å ”ta fatt”, og lærerinne Inga Næss ble valgt til første leder. Gårdbruker Arnt Nideng tok over i midten

av mars, til sin død i 1931. Sjøfører og diakon Olav Breivik var leder 1932 – 1937, Simon Tanemsmo begynte i 1933, ble leder i 1937. Simon Tanemsmo spilte fiolin, og hans bror Thorvald spilte sitar, og når Olav Breivik sang så det ljomet, kan vi godt tenke oss at det var festlig å gå på søndagsskolen.

Sjøen søndagsskole ble startet i 1936.

Ester Rasch var lærer både på Tulluan skole og Sjøen skole. Alt etter vær og føreforhold sparket eller syklet hun til Tulluan annenhver dag, og holdt skole på Sjøen de andre dagene. Søndagsskolen ledet hun alene i mange år, og her hadde hun på det meste 27 elever.

Sjøen søndagsskole 1967-68. Sittende på sparken foran: Brynhild Buan, Kristin Moen, Ann-Kristin Lyngstad, May-Britt Lyngstad. Andre rekke fra venstre: Eli Moen, Turid Ekseth, Ole Moen, Haldor Buan, Morten Aftret. Tredje rekke fra venstre: Brit Nasset, Gunnar Hagen, Jan-Olav Aftret, lærer Magnhild Løwold, Oddrun Moen.

Rønningen søndagsskole startet 7. februar 1937. "Lærerindene frøken Overvik og Gudrun Forset kom sammen og blev enige om å begynde. Frk Overvik blev ikke med mer enn 2 – 3 gange i stedet frøken Gjertrud og Andrea Sneeggen." De begynte med 12 barn, i 1943 var det ca 30. Gudrun Forset er vel en av dem som har arbeidet lengst med søndagsskolen i Klæbu. Hennes datter, Åsta, sier om mora: "Hun så dette som sin oppgave, og holdt på i nærmere 30 år". En annen som også må nevnes er Anne Gundersen, en ivrig og dyktig leder i mange år.

Notis i Klæbu menighetsblad sept. 1980: Det er innmeldt 4 søndagsskolekretser fra Klæbu til forbundet. De er på Rønningen, Sletten, Sjøen og Tanemsflaten, med 78 barn og 12 ledere.

Høsten 1980 ble det satt i gang søndagsskole på Sørborgen, med Trine Bjørkvoll som hovedansvarlig, og i september 1981 stod det i menighetsbladet: Søndagsskole holdes annenhver søndag hjemme hos Lillian og Terje Holmli i Bostadgrenda.

Kilder:

Hundre år for barnet av Lars Harberg
Stensiler fra Trøndelag krets av Norsk søndagsskoleforbund ved Per Fedje.

Klæbu menighetsblad

Marit Kleven, Harald Dragsten, Kristine Forseth, Martha

Grandstad, Anna Tanemsmo

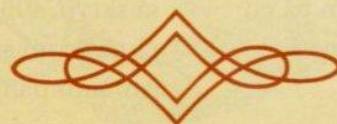

Bildet er fra søndagsskolen på Tanem ca. år 1936/37. Vi mener vi har klart å finne navnene til de aller fleste. Første rekke fra venstre: Asbjørn Dragsten, Birger Holthe, Gunvor Dragsten Ulseth, Berit Forseth Holmli, Ingeborg Bye Hulsund, Gunnhild Forseth Hovin, Anne L Tømmervold, Margit Tømmervold Østlyng. Andre rekke: Idar Hallan. Tredje rekke: Arne A. Tømmervold, Ole L Tømmervold, Einar T Hallan, Odd Hallan, Odd Kleven, Kolbjørn Brå, Anne Tømmervold Warmdal, Ruth Kristiansen, Harry Kleven, Kristine Forseth. Fjerde rekke: Harald Dragsten, Lars L. Forseth, Ole O Tømmervold, Karl Kleven, Erling Kristiansen. Femte rekke: Leder Olav Breivik, Einar Hallan, Jostein Hallan, Per Halland ??

Kulturpris til søndagsskolen

I 1985 ble det bestemt at årets kulturpris skulle gå til tre personer som hadde gjort en formidabel innsats for søndagsskolen i bygda. Denne prisen ble utdelt under julekonserten i Klæbu kirke, søndag 15. desember, og gikk til: Gjertrud Nideng, Simon Tanemsmo og Arne Lyngstad. Prisen ble utdelt av Steinar Thun, daværende formann i hovedutvalg for kultur og fritid.

I takketalen som Simon Tanemsmo holdt, fortalte han bl.a. om arbeidet med å få det noenlunde varmt i bedehusene til barna kom. Det var nemlig ikke bare å slå på en bryter den gangen. Han fortalte også om Arne Lyngstad som hver søndag syklet ca 6 km. til og fra bedehuset. Enkelte ganger kunne det være godt under 20 kuldegrader.

Om å betal ”over nettet”, - om Frivillighetssentraln og ainna nymodærne

Av Husmanden i Sjøbygden

Det e mærkele kelles det ha vertte her i valn. Bærre for nå år sea gjekk folk og slång, for det va itj e arbe' å oppbreng. Men no tedags e det så nøgda tå arbe' at dæm lyt fårrå dy og dala for å få ti folk åt aillt. Ja, te og med ein gammel pangsjonist som Husmanden ha vertte tebødde ansættels. På Sykehjemmet! - Kerr de tyttje?

Jau, det ha sæ son at de der kvinnfolka nerri Kommun, - dæm som fær i gålâm og sjer om gammelfølket - dæm plå sjå innom på Måssåhauga og. Det ha dæm hille på med i fler år skjønt det ailler ha verre nåa trång te det. Men no fösst skjønne Husmanden kofffår. Dæm ha næmmele hille på i fler år å ømta frampå om at Husmanden kuinn få kammå neppå Sykehjemmet å bad. Og om tossdan kom jaggu tebaue skreftle! For da kom det ein brævlapp der det sto at ”Førstkommende mandag kl. 10.00 kan De få komme til Sykehjemmet og bade.”

Det va sjølsagt russje gillt å bli tebødde arbe', for det kainn itj vårrå så mang gammelkailla som e så ættespolt tå kommun at dæm bli ”head-hunted” som dæm sei på finspråk. Men læll, - Husmanden ha da ailler hille på med slekt arbe' før, så dæffor koms det kanskje te å bli bærre så travale, aillfaill te å byinn med. - Nei, da e det likar at dæm ansætt engkvainn som e vant te å bad folk. Husmanden får hæl åt å handel sæ fram på en klein pansjon, men ska sjølsagt gå neppå Sykehjemmet og takk for tebaue.

Da haultes det likar ut med dinn der Frivillighetssentraln hinna Ingrid. For der bli folk tebødde gratis hjelp. Så Husmanden va tå de fösstâm som meldt sæ på. For det kuinn vårrå gjessvinnnt å få heim e kvinnfolk som vaska ein på rygga e par gång for året. Lik æns gjol te ei klæppsup eller ein sluring når det fill sæ son. Men kerr tru du Husmanden fekk te hjelp? Ailler det slag! Jau, det kom e tebau på posten om ”Datakurs for seniorer”!

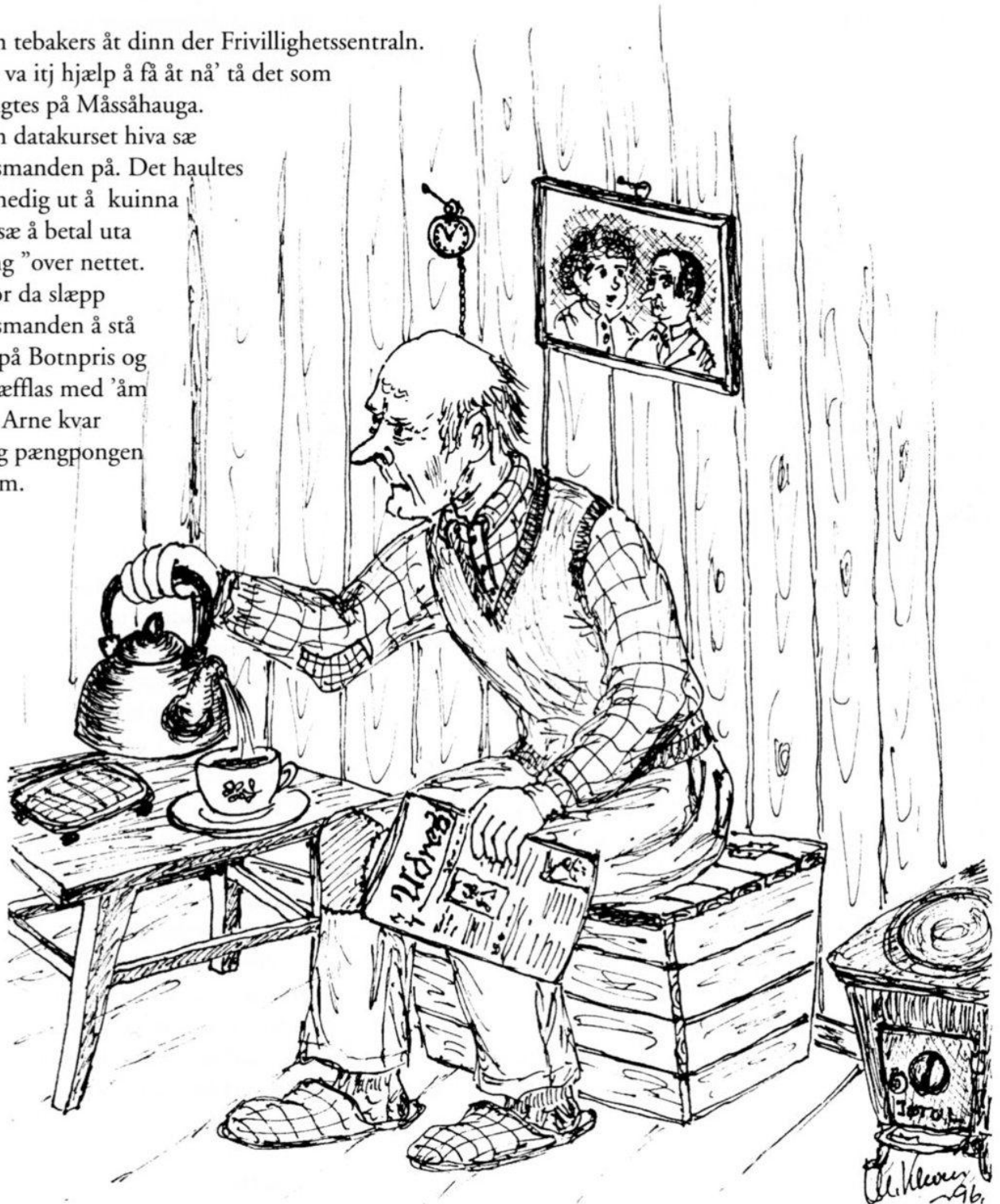
Data e næmmele nå nymodærne som ha komme åt blankbygden. Og ha du fösst lært dæ det, så trøng du itj kortje snakk med folk eill skriv bræv længer. Og vesst Husmanden forsto det rætt så mått det bli bellig og låvvå bærre 'n ha lært sæ dinn der konsta. For det går an å både kjøp og betal vara ”over nettet” kuinn a Ingrid fortæl.

Det va det sist som gjol at Husmanden vart så interessert. For på Måssåhauga plå pangsjon vårrå så skryp. Eill rættar sagt; det hjelpe itj stort å vårrå nætt om sæ, for månainn bli for det mæst drygar einn pangsjon lik rætt.

Somti ha Husmanden måtta bedd nå tå de der førtjåm nerri Kommun om å kjøp med sæ e skålpuinn kaffe når dæm ska åt Sjøbygden det sãm-må. Men du gjær ailler tru at dæm har i tankåm å kjøp med sæ ein gråpaperstrut med klarskinn samtile. Vadde-så- lekt? Såpass e dæm itj i haue ongdommen i dag. Men for deinn som lyt kok tå grugga både to og trigång kvekke det opp med ein bit klarskinn 'pi koppen.

Men tru du det vart nå' tå det? Husmanden møtt sjølsagt opp, men da kuinn dæm fortæl at "nettet" mått 'n heill sæ med sjøl. Men det kuinn dæm ha sagt inna Husmanden kåvvå sæ over Ståggåinn og nerri blankbygda. For no mått dæm vel forstå at på Måssåhauga finns d'itj nå' "nett". Nei, itj såpass som e hårnætt fins det å hjæp sæ med her. Så no sett Husmanden her på vedkassa og e beint ut sagt frøn.

Men tebakers åt dinn der Frivillighetssentraln. Det va itj hjælp å få åt nå' tå det som trångtes på Måssåhauga. Men datakurset hiva sæ Husmanden på. Det haultes så snedig ut å kuinna lær sæ å betal uta pæng "over nettet. " For da slæpp Husmanden å stå neppå Botnpris og kanæfflas med 'åm Tor Arne kvar gång pængpongen e tom.

Nordbygda - grenda mi for 50 år siden

Av Ingar Lium

Jeg har valgt å kalle grenda for Nordbygda. Mange kaller den for Bostad-grenda, «Innpun åsen» eller «Inni bygda». Alle lokalnavn er like dårlig til å dekke området, men når en bruker Nordbygda skal alle beboere være innunder betegnelsen.

Området strekker seg fra Bjørkliås eller «Holta» som vi sa i dagligtale, via Devle, Bostadgårdene, Stavlund, Sneeggen, Nyhus, Sørli, Sve, Holm, Nybø, Storugla, Mellomugla, Ytterugla og Nesset. Nå tar de også med Arvid Bostad eller "Børsvendsen" som vi sa i den tida. Men tidligere ble det regna med til Lysklett- området.

Veien til bygda gikk enten ned om Amundalen eller over Holta og videre om skytterbanen fram til Aune. Den sistnevnte var en besværlig vei, med den svært bratte «Kudalsbakken» og flere grunder. Den nye veien over Lysklettmyra kom ikke før henimot 60-årene.

De eldste gårdene i grenda er Solem, som Devle er fradelt fra. Bostad er også delt.

Det samme var Stavlund, men den er nå sammenføyd. Storugla hadde antagelig eid resten, da Sneeggen, Meugla og Ytterugla er fradelt fra den. Både Stavlund, Bostad og Solem hadde i eldre tid hatt gårdsbebyggelsen lengre opp i åsen. Her ble husene bygd opp i fjern fortid og jorda ble ryddet. Det var ikke så store hus, og flere av steinene de var bygd på ligger der den dag i dag. Når det gjelder Solem, ble gården ifølge bygdeboka delt i 1733 mellom to brødre. Devle ble dette året delt fra hovedbruket. Det gamle fjøset på Solem som ble revet i 1950, ble i følge far sine ut-sagn bygd i nødsåret 1812. De som bygde det arbeidet for maten. Det var bare to gårder i bygda som dette året berga modent korn. Det var Solem og Lilleugla. Dette viser hvor "års-sikker" Solem var. Fjøset, som da ble bygd, hadde husdyrrom av gråstein som var tatt oppe i bergene ovenfor går-

den. Veggene var ca. 1,0 m. tykke, og med glugger i stedet for vinduer. Gjødsla ble måket ut gjennom en glugge på veggen. Høylemmen var av tømmer med grå kledning. Taket var dekket med bølgeblikk, men det hadde sikkert vært torvtak eller spontak tidligere.

Trevirket var sikkert saga på "bekksaga" som gården hadde ved fossen like ved.

I dag ville nok det gamle fjøset blitt fredet, og nytt fjøs måtte da ha blitt satt opp et annet sted. Mest sannsynlig ble tunet flytta fra «Gammelsolomen» som vi sa i dagligtale i dette tidsrommet. Ettersom det er en stor foss i bekken som renner forbi Solem, har den gjennom tidene blitt brukt både til sagbruksdrift og kverner. Allerede i 1637 måtte eieren i følge bygdeboka betale skatt av bord som ble saget på denne "bekksaga". Stavlund hadde også del i kvern i den bekken.

Som før nevnt ble Devle fradelt Solem i 1733.

Før den tida hadde gården tilhørt hovedbruket. I 1947 brann gården, og jeg husker at far vekte oss om natta for at vi skulle se brannen. Dagen etter gikk jeg over Holta heim fra skolen for å se branntomta. Da holdt bestefar på Sørli som vi sa, og skudde forkulla og ulmende tømmerstokker fra stua ned i kjelleren for at de skulle brenne mest mulig opp. Både stue, fjøs og låve brant ned. Bare buret sto igjen, delvis utbrent. Det ble senere bygd ny stue og låve av Ole Fiskvik som da hadde kjøpt Devle.

Bostad ble delt i 1783 mellom stefar og stesønn.

En må da også gå ut fra at tuna ble bygd der de er

nå. Men de kan også ha vært bygd på ulik tid, da det var eiere som drev den ene gården som underbruk ei stund.

Stavlund ble i 1791 delt mellom far og sønn. Nå er de gamle husa for lengst revet og nye er bygd. I bygadaboka "tror" Ola Tulluan at Sneeggen er utskilt fra Storugla. Sneeggen er en god gård med svært "voksterlig" skog like ved bebyggelsen. Den ligger litt for seg selv, og vinters tid kan det bli mye snø langs gårdsvegen, derav gårdsnavnet. Nyhus er utskilt fra Sneeggåsen. Her bodde Arnt og John Gundersen. Arnt var veivokter og en svært dyktig arbeidskar. Han ble brukt til «bemann» og «kjøgemester» i brylluper og begravelser. Sønnen John overtok dette etter at Arnt ble gammel. John var en ypperlig forteller og skapte liv og røre om seg. Han var en fargeklatt i tilværelsen, men omkom etter fall i grassilo bare 49 år. Ettersom det også var brevhus på Nyhus, henta vi posten der. I tillegg var John landpostbud.

Det var felles melkerampe nedenfor Nyhus for Stavlundgårdene, Sneeggen, Bostadgårdene og Solem. Her møttes de som kjørte melka og det kunne bli en prat om avling, vær og vind.

Sneeggåsen ble utskilt fra Sneeggen i 1867, men ble lagt til hovedbruket igjen etter at Nyhus ble fraskilt.

Sørli eller Sørليا som vi sa, var utskilt fra Bostad. Her bodde mine besteforeldre på morsida. De hadde sommerfjøs ovenfor Bostad, og jeg husker at bestemor hadde 3-4 kyr som beita i skogen, og som hun om sommeren melka og stelte. Hun trilla melka utover til melkerampen som sto i vegkrysset ved Nyhus. Dette gjorde hun til langt opp i åra. Hun var ei svært sprek og arbeidssom eldre kone.

Uggelsveet eller Sve som vi sa i daglig tale, var utskilt fra Meugla, og var opprinnelig husmannsplass. Her bodde Ole, Hanna og Kristine Holm. Det var små hus på Sve, og her gikk vi gjennom gårdsplassen når vi skulle til skolen. Det var korteste vegen for oss å gå over Svedalen, og vi benyttet da en sti som gikk over Amundbekken til Ulset. På Uggelsve var det også smie. Her var det en dam som om våren var bebodd av frosker med froskspy og rumpetroll som vi studerte inngående på skolevegen.

«Gammelholm» eller Johan Holm som han het,

levde enda da jeg begynte på skolen i 1945. Vi var redd han for han hadde langt, hvitt skjegg. Vi hadde aldri sett en mann med så stort skjegg. Utenfor «Auelskog» som vi sa i dagligtale, lå Nybø. Her bodde Synnøve og Peder Bø sammen med pleiesønnen Marius. De var kårfolk på Storugla og hadde bygd seg kårhus der allerede før krigen. De flytta til Nybø i slutten av førti-åra da Anton Haugen overtok Storugla. Med på kåret ble også drengen John Søbstad og Anna Kjeldsli. Synnøve og Peder Bø var kjent for sine flotte pioner og syriner i hagen.

Storugla var i eldre tid muligens den største gården i bygda. I følge Ole Tulluan er gården nevnt i 1349. Peder Bø fra Breim i Nordfjord kjøpte gården i 1902, og drev den fram til et mønsterbruk. De neste bruka som Høyås, Heggheim, Lyshaugrommet og Nettet, er fradelt Storugla. Dette viser at Storugla hadde vært en stor gård før den ble fradelt bruk.

Det ble bygd flere boliger i 50-åra. Karl Berg bygde på Solem, Paul Bostad på Bostad og Kirsten Johansen på Solem i grensa mot Sørليا.

Da det ble vei over Lysklettmyrene, ble det mye lettere å komme seg opp til den øvrige bygda. Denne vegen har betydd svært mye for ferdsele. Siden ble det også bussrute, med både skolebuss og bybuss. Det ble da ei ny tid for grenda. Gjennom alle år har religionen stått sterkt i grenda.

Flere misjonsforeninger har gjennom tidene vært svært aktive. Rundt forrige århundreskifte var det flere gårder som ble solgt. Flere vestlendinger kjøpte opp gårder både her og på Strinda. De fleste av dem var svært religiøse. Dette var svært dyktige folk, som dyrka jord og bygde nye hus på eiendommene. Antagelig var de slektninger eller haugianere. Senere overtok Indremisjonen som den mest utbredde del av religionslivet. Dette var en mer pietistisk retning enn haugianismen. På 20 og 30-tallet gikk det store vekkelse over landet, og da ble Indremisjonen en av de største bevegelse. Bedehuset "Salem" ble bygd først på 50-tallet. Før denne tid var det samlinger og besøk av emissærer på de forskjellige gårdene.

Av kjente personer som kom fra grenda er det en som peker seg ut. Det var haugianeren Arnt

Solem(1777-1857). Han var av den gamle Solemslekta og var gift med Randi Andersdatter Nideng. Hun hadde et ekteskap før, og ble tidlig haugianer.

I Trondheim ble Arnt Solem sammen med Randi Løvås og Kjersti Ust Hans Nilsen Hauges medarbeidere. Solems Handelshus ble drevet i mange år. Seinere ble Arnt Solem satt til å bestyre en storgård som haugianerne hadde på Østlandet. Arnt Solem var også bestyrer av Hommelvik Bruk og eier av Vernes Gård i Stjørdal.

De fleste i grenda levde med årstidene og det arbeid som fulgte med det.

Om vinteren var det vanlig å drive i skogen. De fleste både hogg og kjørte fram tømmeret selv, men mange ganger ble det også innleid arbeidskraft til tungt skogsarbeid. Om sommeren fulgte

onnene etter hverandre, nesten uten opphold. Det slutta med treskinga som holdt på helt til desember. Den siste gangen jeg var med, avslutta vi hos Asbjørn Flatjord i ett-tida om natta, og da var det - 10 grader og nysnø.

Alle i grenda husker jeg som arbeidssomme og ærlige folk. Beskjedne og stillferdige i all sin ferd. Det kunne også være mye liv og røre med mye humor, særlig under treskinga og potetopptakinga. Det var en helt annen tid, meå mye mer samhold naboer imellom. En måtte samarbeide om flere arbeidsoppgaver for å få det til å fungere. Alle hadde strie arbeidsdager, særlig i sommerhalvåret. Men stresset var ikke "oppfunnet" enda. Alt arbeid tok sin tid, for det var lite som var mekanisert. En måtte bare ta tida til hjelp.

Utmarksprosjekt Brungmarka

Historielagene i Selbu og Klæbu har nettopp starta opp et samarbeidsprosjekt om bruken av utmarksområdene sør for Selbusjøen, d.v.s Brungmarka i Klæbu og Renå/Hånnåmarka vest for Renå i Selbu.

Prosjektet vil handle om bruken av disse områdene fra tidligere tider og fram til i dag, som for eksempel:

- Bakgrunn, eiendomsforhold, rettigheter
- Kartfesting av ferdssveger og alle kjente steder med navn
- Setring, utmarksslått m.v
- Skogbruk
- Jakt, fangst, fiske
- Jernframstilling, kolbrenning, m.v
- Fritidsbruk, friluftsliv, sport
- Annen bruk og aktiviteter i utmarka

Vi ønsker å få fram det som er kjent for noen og ukjent for andre og som sikkert mange er interessert i å få greie på. Det er mye stoff og kunnskap om Brungmarka og vi vil prøve å få samla inn mest mulig av dette. Det kan være generell kunnskap om bruk, men også historier, opplevelser og tildragelser som har skjedd opp gjennom tidene. Det vil bli gitt ut en publikasjon med kart når prosjektet er ferdig.

For å få til dette er vi avhengig av å få med oss personer som sitter inne med stoff.

Kontaktpersoner for Klæbu er:

Haldor Grendstad tlf 72 83 41 14 / 41 60 90 70
/ h-b-gren@online.no

Håvard Huseby, tlf. 72 83 23 65 /
havard.huseby@Yahoo.no

”Pige Kiersten HansDatter Telluen dømt for Lejermaal med Soldat Esten Andersen Elven år 1768”

Av Ingebjørg Forsberg

(Kiersten HansDatter Telluen er omtalt i Klæbuboka – Gards- og ættesoge – fra side 399). ”Lejermaal” var en gammel dansk/norsk betegnelse for samleie utenfor ekteskap som resulterte i svangerskap. Fram til år 1817 var slikt straffbart og førte til tiltale og dryge bøter.

Kiersten HansDatter var født på Lettingvold i 1731 og kom som husholderske/taus til sin ugifte bror Jon som bygslet gården Tulluan (i dag Mettigåln) i 1763. Slik skikken var tok folk navn etter plassen/gården de bodde på, og begge kom derfor til å skrive seg Tulluan/Telluen.

Tulluan var som ”fullgård” forpliktet til å underholde en rodesoldat, og ved dette tilfellet hette han Esten Elven (Tanemselv). Han var født i 1738 og sønn av husmann og fergemann Anders Tanemselv. Normalt burde han som rodesoldat ha hatt en husmannsplass under gården, men Esten var ugift, og dette må ha vært årsaken til at han tjente som dreng og sikkert også bodde på gården. I kirkebøker og andre papirer får han iblant hete Telluen og iblant Elven. År 1767 (i følge Klæbuboka) får han barn med den 36 år gamle Kiersten HansDatter, og i kirkeboka for Klæbu noterte presten at ”paa 2. Søndag efter Hellige 3 Kongers Dag ble Esten Elvens uægte Datter døbt og kaldt Karen.” Med tanke på dåpsdagen må hun imidlertid være født i slutten på år 1766.

I ettertid er det imidlertid blitt spunnet de mest fantastiske historier omkring Karens tilblivelse, og hvem det var som fikk tause i Mettigåla til å falle i den største av alle kvinnelige synder; nemlig å bli gravid uten å være gift.

Og Kiersten HansDatter fikk betale dyrt for sin ”forseelse”.

I ”Tingbog for Tilder og Klæboe Tinglaug Anno 1768 den 25. Janv.” kan en lese at ”Retten er sadt paa Tingstædet Lille-Ugelen til Alminnerlig Vinter-Tings Holdelse med Tilder og Klæboe Tinglaugs Almue, som blev betient med efterskrevne Eedsvorne Laugrettes Mænd Navnelig Ole Staflund, Peder Rønningen, Ole Giellien, Joen Telluen, Halvor Halset i Rolf Nessets Stæd, som formedelst Svaghed ej møtte. – Anders Ogstad, Anders Schietnen og Ole Schietnen.

Overværende ved Retten Kongl. Majts’ Foged Sr. Mads Sørensen.”

”Den forhen værende Constituerede Foged Iver Laulund, havde til dette Ting ved muntlig Kald og Varsel ladet indstævne Pigen Kiersten HansDatter Telluen, for begagned Lejermaal med Soldat Esten Andersen Telluen, og der paa Lejermaalsbøderne, Resterende 3 Rdr, saasom Citanten gav tilkiende, at Hun allerede paa samme Bøder havde betalt 3 Rdr., altsaa for det Resterende at lide Dom, med Omkostningernes tilsvær. – Den Indstævnede Qvindes Person møtte ikke, hvorpaa StevneVidnerne Lensmanden Rasmus Tanum og Ole Medugelen fremstode, og under Eed afkiennede Stevningens Lovlige Forkyndelse. Citanten paastoed Laugdag for den Udeblevende.

Eragtet.

Kiersten HansDatter Telluen gives Laugdag at møde til næste Ting, den mod Hende paastævne- de Lejermaals Sag.”

Kiersten HansDatter må imidlertid også ha utelblitt fra et tidligere rettsmøte på Lille-Uglen, men i sitt fravær blitt idømt ei bot på 3 Riksdaler. Årsaken til forsømmelsen synes klart å være at hun hadde vært rask med å betale bota. Av den grunn møtte hun heller ikke på Lilleugla i januar 1768. Men øvrigheten ga seg ikke så lett. Bota var en sak, men saksomkostningene skulle også betales av tiltalte, og disse må ha vært betraktelige etter som ”de Laugrettes Mænd” var mange og flere av dem var tilreist fra byen. Videre skulle hun vel også bidra til leie av ”TingStædet paa Lille-Ugelen.”

Men før den pinelige rettssaken fant sted hadde Kiersten HansDatter måttet møte hos presten for å få ”renselse”. En kvinne som hadde født barn ble nemlig betraktet som uren. Bakgrunnen finner vi i 3. Mosebok 12, 1-5. Var barnet en gutt var moren ”uren” i 40 dager, men var det en jente ble det dobbelt opp, dvs. kvinnen var ”uren” i 80 dager, og var under denne tiden stengt ute fra kirka. Når dette portforbudet var avtjent måtte hun først møte hos presten som ”Indgangskone”, - ”Indgangs-qvinde” i tilfelle hun var ugift. Seremonien gikk ut på at barnemora først møtte presten i sakristiet for en samtale hvoretter hun ble tatt i handa og leid inn til den samlede menigheten i kirka.

For de ugifte mødre var nok besøket/renselsen hos presten noe de bevet for, da det for disse oftest ble ei skjennepreike og refselse for synden de hadde begått. Gifte ”Indgangskoner” hadde sine nærmeste med seg ved slike tilfeller, men for ugifte mødre var dette forbudt. De skulle vandre kirkeveien alene og ble heller ikke ledsaget inn i forsamlingen av presten.

Til tross for at mange slike katolske skikker ble opphevet i forbindelse med Reformasjonen i 1536 ble denne ”renselse” beholdt langt inn i våre dager i visse bygder. Årsaken var nok at

Mosebokens påbud om ”offer” til presten ble opprettholdt, for til skikken hørte at mødrene pliktet å gi en dusør ved slike anledninger. Kiersten HansDatter må ha følt seg forfulgt av alt og alle. La oss gjøre en tankereise tilbake til 1767/68 og hennes hverdag:

Noen uker etter datteren Karens fødsel fikk hun besøk av lensmann Rasmus Elven (Tanem) - tillike barnefarens onkel - som kom og stevnet henne til tinget på Lille-Ugla. Med bygdesamfunnets dype forakt og kirkas fordømmelse hengende over seg foretok hun senere solo-vandringen til kirka, som ”Indgangs-qvinde”, for å få prestens påbudte ”renselse”. Den rådende Kirkeplikten gjorde at bygdefolk flest var på vei til høgmesse, men ingen ville naturligvis menge seg med tausa fra Tulluan, - en som til og med Skriften fordømte. For øvrig var det jo forbudt for henne å ha følge med noen en slik dag.

På sin vei til kirka måtte imidlertid Kiersten HansDatter over elva, og den som ombesørget dette var barnets farfar, fergemann Anders Elven, lensmannens bror. Hvordan forholdt disse to seg til hverandre? Og hva snakket de om på denne roturen?

Men hva ble det av barnefarens, rodesoldaten og drengen Esten Andersen Elven?

Det vanlige ved slike tilfeller var at presten ivret for at kontrahentene skulle gifte seg med hverandre, men noe slikt er ikke nevnt når dette ”Lejermaalet” blir avdekket. Og kanskje berodde dette på at Esten allerede hadde sikret seg et betydelig bedre gifte og en tryggere levevei.

På gården Nordset hadde husbonden forlatt det jordiske straks før jul i 1765. Tilbake satt enka Katrine Simensdatter, klar for et nytt hjonelag så snart det obligatoriske sørgeåret var over. I mellomtida gikk imidlertid den presumptive ektemannen, drengen Esten Andersen Elven, og fikk barn med tausa i Tulluan. Noe ekteskap var derfor ikke til å tenke på før det hadde falt endelig dom i den seigslitte ”Lejermaalsaken”, hvilket ikke skjedde før i februar 1768. Men ”den ”3die Martz Aar 1768” møtte Esten Elven og enka på Nordseth hos presten og ble forklart ”at være Trolovede.”

Og straks etter pinse samme år, ”2den Søndag efter Trin,” kunde Esten Elven si adjø til soldat- og drengetilværelsen i Mettigåla, for da ble han ”Copuleret” med den 15 år eldre Katrine Simensdatter og ble bonde på Nordseth. Vielsen ble holdt i Nidarosdomen, så bryllupet må ha vært av det storslåtte slaget. Blant gjestene finner man flere av Nidaros’ kondisjonerte, bl. a. ble landets forsvar representert av ”Sergeant Schrøder med Hustrue Lisbeth.”

Men Esten ble ingen gammel mann. Han døde bare 51 år gammel.

Kiersten HansDatter døde ugift ved 52 års alder, men gjennom datteren Karen kom hun og Esten Elven til å få en tallrik etterslekt både i og utenfor Klæbu.

Kilder: Klæbu kirkebok
Tingbog for Tilder og Klæboe Tinglaug Anno 1768
Første utgave av Klæbuboka

OL’Hansa i Donnøydalen

Fortalt av Ole A. Grendstadbakk, f. 1916, og nedtegnet av Ingebjørg Forsberg

Ol’Hansa – Ole Hansen – var født i Horg i 1837. Han må ha kommet til Klæbu i forbindelse med at Huitfeldt anla sagbruk ved Kvernodden på sørsida av Selbusjøen på 1850-tallet. I den forbindelse ryddet han seg en plass i den svarte granskogen oppe i Donnøydalen og bosatte seg der med sin familie. På 1870-tallet ble imidlertid sagbruket flytta til Hyttfossen, og Ol’Hansa ble, som så mange andre, arbeidsløs. For å skaffe seg noen inntekter flettet han sponkorger som han dro omkring og solgte. Prisen på ei ullkorg var 80 øre.

På sommeren skar han spon til sine korger. Til dette ble det brukt gran som ble kappet i passende kubber. Disse ble siden kokt i ei stor jerngryte før de ble skåret til tynne spon. Når han siden hadde arbeidet seg opp et lager av korger, pakket han disse på en kjelke og dro til byen og solgte dem. Disse reisene ble foretatt på vinterføre. På heimvegen overnattet Ol’ Hansa hos kjente på Torgårdsletta.

Som vi har sett fra tidligere fortellinger så kan isen i Trongsundet være uberegnelig. En vårdag hadde Ol’Hansa lastet kjelken full med sponkor-

ger for å gå til byen. Fra Donnøydalen og fram til Brøttem fantes ingen vei annet enn en sti opp i høgda. Derfor passet Ol’Hansa på å ta disse turene mens isen var farbar.

Men ute i Trongsundet gikk det ille en gang, - ekvipasjen gikk plutselig gjennom isen. Kjelken og korgene fløt naturligvis, og sjøl lyktes Ol’Hansa å karre seg opp på isen ved hjelp av en tollekniv. Men øksa som han hadde hatt med seg, hamna på sjøbotn. Da eieren la seg på magen på isen, kunne han se det dyrebare redskapet ligge på noen meters djup, men umulig å nå.

Ol’Hansa gikk heim til Donnøydalen og fikk på seg tørre klær. Siden dro han tilbake til ulykkestedet i Trongsundet for å berge det livsnødvendige redskapet. Ved hjelp av et reip som han slo ei øgle på, klarte han til sist å få opp øksa.

Da Ol’Hansa ble enkemann, fant han det umulig å bo alene i Donnøydalen. Han rodde da stua ut til odden som stikker ut i sjøen vest for Grendstadtippen. Der bodde han resten av sitt liv sammen med en datter og hennes barn.

Klæbu for 50 år siden

Adresseavisen 1. april 1957:

Anleggsarbeiderne ved Fjæremsfossen tilbakeviser Klæbu-kritikken

Fire arbeidere som sov ble trukket i lønn

I siste møte i Klæbu kommunestyre ble det fra en del representanter reist en sterk kritikk mot anleggsdriften i Fjæremsfossen.

Opplysningene de hadde fått skrev seg – etter Adresseavisens referat å dømme fra det kjente "Nyhetsbyrået Dæm sei i bygdene".

Dette byrået må innen Klæbu Herred ha meget gode karer i sin midte når de kan vurdere og reise så sterk kritikk av anleggsarbeidet i

Fjæremsfossen, at kommunestyrets medlemmer finner å måtte ta saken opp i kommunestyret.

Når det gjelder kritikken av planleggingen og anleggsledelsen så må det bli en sak som konsulenter, styrer og anleggsledelse får ta stilling til.

Forøvrig synes det oss merkelig at ordføreren som er medlem av styret og overstyret ikke kunne gi kommunestyrets representanter en liten orientering om planløsningen for anlegget.

En representant reiste kritikk mot arbeiderne ved anlegget for at de lå og sov på nattskiftet, en påstand som ble bekreftet av en representant som arbeider ved anlegget. Til det er å bemerke at vedkommende arbeider ikke arbeider nattskift når

unntas et nattskift hver 14. dag, så han må således også ha sine opplysninger fra ovennevnte "Nyhetsbyrå". Det faktiske forhold er at det har forekommet 4 – fire – tilfeller at en mann i hvert tilfelle har lagt seg til å sove etter matpausen. Det som det ikke er opplyst om, er at alle disse fire er blitt trukket i lønn.

Om en mann skifter et halvt skift og legger seg til å sove, enten hjemme eller andre steder, så får det bli hans egen sak hvis ikke tilfellet strir mot arbeidsreglementet og overenskomst.

Arbeidet, som foregår på nattskiftene, er for det vesentligste støpningsarbeider. Når det på et nattskift blir brukt opp ca. 400 sekker sement, så vil enhver som forstår seg litt på arbeide forstå at man må være våken.

Vi vil derfor karakterisere som direkte usannhet den påstand at arbeidere ved anlegget i Fjæremsfossen sover på nattskiftene med full betaling.

*Styret i Fjæremsfossen anleggsarbeiderforening
Ole Moen.*

Lækjeråder

Dei hadde så mange råder dei gamle. Slo dei seg einkvan staden, strauk dei seg med kniv der det var vondt. Pina gav seg og det vart ingen kul etter da. Det var tussane som kunne til at ein slo seg, trudde dei. Derfor bruka dei stål, for tussane var redde for stålet.

Det kunne ikkje setta seg vondt der dei slo seg når det vart lagt stål på.

Fekk dei vorter, vaska dei seg i eggvatn. Da gjekk dei bort. Vortene kom og bort om ein stod i skuggen og heldt handa ut i måneskinet. Dei brende og ei fleskhud og strauk vortene med. Fleskhuda grov dei ned i grisgarden som ingen visste, eller på ein stad der ingen kom til å gå.

(Fra "Skikk og tru", Hermann Aune 1939)

Annonce

Hverdagen i krigsårene

Fra dagbok av Georg Hukkelås (1921-2007)

Det å få noe i seg og på seg preget hverdagen. Vår potetåker ble utvidet, og potetene + noe mjøl min far (1895-1980) fikk tak i hos bønder (han hadde som "skogmester" med dem å gjøre), greide vi å fø opp to fine "villagriser" i løpet av krigen. Å fø opp en "villagris" var ikke så lett. Jeg har snakket med folk som bare fikk til en liten, tynn gris.

Alt var rasjonert, vi hadde rasjoneringskort dvs. kort med merker. De var gyldige innenfor et visst tidsrom, og gav rett til en viss mengde. I butikken ble så merker klippet av, og man fikk hva de viste. Ofte var det slik at man ikke fikk noe, for varen var ikke der. Derfor var det i byene "sveltihjel" for dem uten forbindelse med folk på bygda, eller for de som ikke kunne være med på kostbar svartebørshandel. Den florerte på alle hold. Det var naturlig at bygdefolk var bedre stilt, de kunne dyrke noe selv, eller få kjøpt noe av en bonde. Jeg vil si at bøndene hadde det romslig hva matvarer angår, naturlig nok.

Noe var det var stor mangel på: Sko, lær til halv-såling av sko og sykkeldekk. Disse varene måtte man søke forsyningsnemnda om., og det var vanskelig å få tildelt noe. Derfor var man ofte våt på føttene. Gummistøvler, fottøy som kom først i 1925, var ikke å få. Jeg husker en skogsarbeider som hadde støvler, de var fra før krigen, og fulle av bøter. Selv Terboven på Skaugum, den høyeste tyske sivile administrator, måtte sende beskjed til Askim Gummivarefabrikk at de skulle lage et par støvler etter medsendte mål. Han skulle på jakt.

Sykkeldekkene var av gummi som hadde lett for å sprekke nede ved felgen, og utveien var da å surre med snor eller hyssing. Syklinga ble da som å ride på hest, man hoppet litt opp og ned.

Tobakks-nøden må ikke glemmes; der var mye savn og klaging. Man fikk ei eske tobakk pr. måned eller fire esker sigaretter (40 stk.), og det var selvfølgelig alt for lite for røykerne. Attåt hendte

det til stor fortvilelse at det ikke var noe å få på kortet. Det forekom at eldre, råbarkede tobakkslaver nesten gikk fra sans og samling av nikotinhunger. Mang en husmor kunne nok berette om at mannen var litt irritabel, og ikke så enkel som før å ha i huset. Dette var tiden før tobakken ble ansett som helsefarlig. Noen av naturens vekster ble prøvd som erstatning, og mot slutten av krigen ble nøden noe avhjulpet gjennom heimavla tobakk, dels røkt som blader, dels raffinert på fabrikker. På tyske anlegg fikk arbeiderne kjøpt noe, men det var ikke så lett, soldatene ville gjerne ha sin rasjon ubeskåret.

Folk fra forsyningsnemnda gikk rundt på gårdene og skrev opp jordbruksvarene som gårdene hadde. Noe ble sikkert gjemt unna. Av det konstaterte kvantum måtte så noe leveres. Det samme gjaldt skogen. Bonden måtte hogge til levering alt etter skogens verdi.

Transport foregikk med "knott", - små olderkubber, ca. 10 cm x 10 cm, ble levert i papirsekker. Det var storindustri. "Knotten" ble ufullstendig brent, altså med lite surstoff, i en sylindereformet ovn festet bak på busser og biler, og den gav fra seg den svært giftige gassen kulloksyd. Den gav på langt nær samme energi som bensin, og ofte måtte vi på vei til byen ut for å skyve bussen øverst i Bakkalia, like nord for Tillerbrua. Det var forresten bensin nok i landet, når vi tenker på tyske lagre. Sommeren og høsten 1945 fikk vi 12000 tonn bensin og olje derfra.

Jeg vet ikke om vi fikk alt. Dessuten var det store mengder matvarer, vin, sprit og viktige varer til gjenoppbygging av landet. Tyskerne hadde lagre for 9 måneders kamp for sine 35000 soldater.

Min mor (1901-1984) var en flink sydame, og sydde for folk i 20 år frem til ca.1950. Innen familien sydde hun om mindre nødvendige klær til slike det var sterkt behov for. En drakt hun hadde, ble til en sportsdress til min bror, og jeg fikk en sportsbluse av et skjørt. På hverdagsklær og ar-

beidsklær ble det etter hvert mang ei bot, - man måtte reparere på det man hadde, og det var ikke så mye på den tiden. Folk hadde ikke ved krigens utbrudd skapene fulle av klær, slik som i dag, man hadde ikke råd til det, så man var ikke godt nok rustet da krigen plutselig var der.

En historie fra krigstiden

Fra dagbok av Georg Hukkelås (1921-2007)

Høsten 1941 ble radioene, unntatt hos NS-medlemmer, beslaglagt. Vi skulle bare lese den tyske versjon av krigens gang, i de tysk-kontrollerte avisene.

Ble man senere tatt for å ha radio-mottaker, kunne det være alvorlig nok særlig hvis eieren hadde spredd nyheter. Ble man tatt med radio-sender, var det stor fare for dødsstraff.

En middelaldrende enke eide en bondegård. Noen i bygda hadde fått for seg at der ble drevet ulovlig radio-virksomhet på gården. Dette kom politiet "for øre", de innfant seg, lette og undersøkte, men fant ingenting. Til slutt henter en ivrig og nidkjær tysk politi fram potta fra under senga til kvinnen. Han undersøkte den; kanskje kunne noe være innebygd. Da smålo hun: "Mottakeren fann du ja, men sendarn ska du itj finn".

Historielaget kan tilby deg å få dine årsskrift
sammenbundet i en bok

Vi har eksempel på dette på kontoret vårt på loftet over Gamle festsal. De som ønsker denne tjenesten må melde fra til: Kåre Haugen tlf. 72832714, Håvard Huseby tlf. 72832365 eller Per-Inge Løvold tlf. 72831137 innen 31.01.2008.

TAKKE- BREVENE

Ho. gårdbruker Andreas Tanem,
Kialen.

Vi er foreldre til ingeniør Svein Koff som Du hjalp dengang han roste fra norsk og lytt på i desember 1943.

Nu har Svein vært her hjemme på lussø for fortidgang siden han forsvant. Han har fortalt hvordan det har til all samvun, og særlig nevnt han Dem som du da hjalp ham så han lengt livet da han var i norske kupa.

Vi - hans foreldre - vil hermed få sende Dem vår hvarligste og dyptfalte takk for din hjelp. Du gav ham og for din vakk. No Du pått Du for hans steld.

Etter hans egen beretning fortar vi at han ikke hadde greid det lengre hvis han ikke hadde fått hjelp. Det er derfor Dem vi kan takke for at gutten enda er i live.

Så lenge vi lever kan vi både takke og vi vil i sta i taknem- lighetsgjeld til Dem for Dem roste og menneskegjortige handlemåte.

Skien 22/6-45.

Med de beste hilsener!
Deres
Børner og J. Koff.

Kialen, den 8. juli 1969.

Kjære Andreas!

I følge mine notater skal du fylle et ganske anseelig antall år den 10. juli. Anledningen fører mine tanker tilbake til hendelser for over 26 år siden hos dig.

Det er jo meget som har skjedd siden den gang, meget som er glemt og meget som er glemt, men den hjelp du gav mig i en fortvilet og dramatisk situasjon ved juletid i 1943 skal aldri bli glemt.

Jeg håper all står bra til med dig og dinde og sender dig mine hjertligste hilsener i anledning dagen.

Jeg skal også hilse fra Mykle

til dig og dine

Svein Koff

Dramatiske døgn i Klæbu

Gjenfortalt av Ragnar Thesen

Da ingeniør og løytnant Svein Hoff gikk til sengs på landstedet "Moheim" i Heimdals-området kvelden 12. desember 1943, - ante han ikke at Gestapo og Rinnan-banden allerede hadde planlagt å arrestere både han og andre motstandsmenn de nærmeste timene. For ved tretiden 13. desember banket det på døra hos Milorgmannen Hoff. Litt trøtt så tidlig på morgenen gikk motstandsmannen ned fra soverommet i andre etasje og åpnet døra. Han ble umiddelbart arrestert og barbeint i bare pyjamasen ble han trukket gjennom snøen inn i en av de mørklagte bilene. Som Hoff selv fortalte etter krigen ble han bundet med fallskjermstrøper av den beryktede sadist Karl Dolmen i Rinnan-banden mens Rinnan selv satt i forsetet og bivånte det hele.

Fra Heimdal bar det sørover til Melhus og Kvål. P.g.a. svært isete og glatte veier havnet hele bilkortesjen i grøfta ved Kvål. Mens to bevåpnede Rinnan-agenter ble igjen for å ta vare på Hoff, begav de andre seg av sted for å fullføre sitt oppdrag. Timene gikk og Milorgmannen klarte til slutt å løsne knutene. Akkurat da de andre begynte å returnere, hoppet Hoff ut av bilen og løp alt han orket mens Rinnans lakeier skjød med sine stenguns. På en helt forunderlig måte klarte han mot alle odds å løpe fra forfølgerne i vintermørket.

Blødende og barbeint bar det av sted i retning Vassfjellet. Han ville prøve å komme seg over til Klæbu hvor han var godt kjent. Litt hjelp fikk han forresten fra enkelte nordmenn han møtte, men på de aller fleste gårdene han var innom var de altfor redde så vel hevngjerrige Rinnan-banditter som Gestapo. Selv om han etter hvert fikk tak i bl.a et par tøfler på en gård, var bekledningen og skotøyet altfor mangelfullt til en tur i snødekt terreng over det vel 700-meter høye Vassfjellet.

Men utpå ettermiddagen, etter mange strevfulle timer i ulendt terreng kunne han endelig skimte kjente Klæbu-gårder. En liten hvil i ei forfallen

koie som plutselig dukket opp i skumringen gjorde litt godt, men med forfrosne bein ble det for kaldt å ligge på den gamle madrassen i det falferdige huset. Hoff bestemte seg så for å oppsøke gården til Lars Tanem.

Andreas Tanem, far til Lars, skrev bl.a. flg. om "Tysktida i Norge": Den 13. desember i 1943 i 4-5 tia om kvelden kom en mann til nedre Tanem i Klæbu. Hans utstyr av klær på kroppen var slik at han vakte opsikt. Han utstyr av klær var ikke verken mer eller mindre en pyjamas og et par tøysko på bena, som var utslitt. Hans navn er ingeniør og flyveløitnant Sven Hoff, senere forfremet til kaptein. Han blev da anbragt på et loft, og fikk sig klær på kroppen og mat i livet. De verste var med føtterne som liknet et kjøttstykke som skinnen er helt bort. Derfor var de om å gjøre å få i medisin. Gustav Kjosnes og Lars Tanem tok bilen og kjørte til Heimdal til Dr. Maske og fikk da salve for fotpleie og Tabletter for lungebetennelse."

På Nedre Tanem fikk altså "flyktningen" både mat og klær, men det var litt for risikabelt å ha han liggende på gården. Andreas fulgte derfor Hoff ned til ei hytte ved Nidelva som Bernt Anker Backe eide. Der var han den første natta. Men politiet var på sporet etter Hoff, for de skjønnte at han hadde dratt til Klæbu. Det ble fortalt at 12 politimenn og flere hunder deltok i ettersøkningen. Området rundt Storsve og Tellugen ble grundig undersøkt, - likedan traktene oppover mot Selbusjøen. Heldigvis ble ikke området rundt Nedre Tanem gjennomført.

Hoff måtte videre, men beina var så skrøpelige etter den lange turen over Vassfjellet at han og Andreas ble enige om å benytte høylemmen på Tanem i noen dager som nattlosji. Etter ei natt ved Nidelva flyttet derfor Hoff inn på låven. Det var bare Andreas på Nedre Tanem som visste om dette, - alle de andre fikk beskjed om at løyntanten var reist.

Noen dager seinere dro så Andreas til Arne Bjørnebo i Trondheim. Som avtalt kom Bjørnebo, - som var en av Hoff's venner, - til Klæbu med bl.a. klær, sko og sykkel. Selv om Svein Hoff heller ikke enda var helt frisk, - ble det bestemt at avreise til et dekksted i Trondheim nå måtte gjennomføres. Det var altfor risikabelt for Hoff å forlenge oppholdet i Klæbu og samtidig svært farlig for familien på Nedre Tanem. Hvis politiet, Rinnan-banden eller tyskerne fikk nyss om at "rømlingen" befant seg på gården, ville det umiddelbart bli foretatt en razzia.

Samme kvelden som Bjørnebo ankom Tanem, syklet derfor Svein Hoff og kameraten til Trondheim. En spennende og svært tung tur i desembermørket! I Trondheim oppholdt Hoff seg på flere dekksteder før han lillejulaften ble kjørt til Steinkjer og videre hjulpet til trygghet i Sverige.

Kilder:

"Fra tysktia i Norge", - notat av Andreas Tanem(1876-1970).
Samtale med Asbjørn Tanem, sønnesønn av Andreas Tanem
"Flukten fra Gestapo i pyjamas midt-vinters", Artk i Vi Menn nr. 28/07.07.65 v/Svein Hoff.

Forklaringer:

Milorg: Militær motstandsorganisasjon i Norge under den tyske okkupasjonen 1940 – 45.

Gestapo: Forkortelse for "Geheime Staatspolizei". Det hemmelige statspoliti i det nazistiske Tyskland. Opprettet i 1933 av Hermann Göring. Naziregimet brukte Gestapo til hensynløs undertrykkelse av politiske motstandere, etter hvert også i besatte områder.

Rinnan-banden: Nazistenes kanskje mest fryktinngytende etterretningsorganisasjon i Vest-Europa under 2. verdenskrig. Rinnan-banden("Sonderabteilung Lola") ble grunnlagt og ledet av Henry Oliver Rinnan, f. 1915 i Levanger. Gruppen bestod på det meste av 60 – 70 medlemmer. 10 av bandens medlemmer ble henrettet etter en langvarig rettssak som startet 30.04.1946 i Trondheim Tinghus. Rinnan selv ble skutt på Kristiansten festning kl. 04.05 1.februar 1947.

Rettelse: "En sprek 100-åring", s. 5 Årsskrift 2006

I fjorårets blad ble det skrevet at Klæbu Skiløberforening arrangerte sitt første premierenn vinteren 1907 ved Ljosheim, - samme sted hvor Prix nå er etablert. Det er feil. Ljosheim den gang lå mellom Husby og Eidstu. "Nye Ljosheim" ble bygd på slutten av 1920-tallet hvor Prix nå ligger. Dette bygget ble tatt i bruk i 1929, og åpningsfesten var den 10.mars samme år.

I samme artikkel er Stibakken brukt om en større hoppbakke ved Sjøbygda. Det riktige navnet skal være Stormbakken.

Vi beklager!

Red.

Litt om kirkegården i Klæbu i eldre tid

Av Svein Henrik Pedersen

På det stedet hvor det trolig siden 1100-tallet har stått kirke og vært kirkegård i Klæbu har det foregått gravsettinger allerede i langt tidligere tider. Gården By, som kirken og prestegården ligger på, har gjennom uminnelig tid vært den mest sentrale i bygda. I 1860-årene undersøkte den unge arkeologen Karl Rygh et utplanert gravfelt på en jordrygg ca. 200 m sør for kirken og i 1880 ble det i Domteighaugen, også sør for kirken, gjort et gravfunn fra eldre jernalder (ca. år 500 f. Kr.-570 e. Kr.). Arkeologen Th. Petersen undersøkte i 1924 et gravfelt med minst 23 gravhauger som lå på en flate ca. 400 m sør for kirken og prestegården. Gravene så ut til å ha et spenn i dateringen gjennom hele eldre og yngre jernalder, d. v. s. ca. 1500 år (ca. år 500 f. Kr.-1050 e. Kr.) Slik Rygh og Petersen beskrev gravfeltene nær kirken kan det se ut som om de observerte og undersøkte fornminnene har utgjort deler av et stort, mer eller mindre sammenhengende gravleggingsområde fra det platået hvor kirken og prestegården ligger og ca. 600 m sørover langs en gammel vei til nabogården Haugan. Karl Ryghs eldre bror, arkeologen og navnegranskeren Oluf Rygh, satte da også dette gårdsnavnet i samband med hauger og forhøyninger og ikke med en geologisk landskapsformasjon.

Kirkegården i middelalderen

Når den første kirken i Klæbu ble reist, vet vi ikke. I tre av bygdene i nærheten, Strinda (Lade), Selbu og Stjørdal (Værnes), er det bevart noenlunde sikkert tidfestede steinkirker. De ble alle oppført i siste halvdel av 1100-tallet, men har utvilsomt hatt eldre forgjengere av tre. De første trekirkene i disse bygdene, som var større, rikere og mer sentralt beliggende enn Klæbu, kan ha blitt bygget i de siste tiårene av 1000-tallet, da kristendommen hadde fått sikkert fotfeste i Trøndelag og den katolske kirkeorganisasjonen fikk fasthet ved at det ble opprettet et bispedømme i Nidaros (ca. 1070-90). Det er kanskje ikke urimelig å anta at det i løpet av 1100-tallet har blitt oppført en kirke i Klæbu. I følge de middelalderske kristenrettene skulle det være en innhugnet kirkegård for gravlegging av døde rundt hver soknekirke. Først når en slik var blitt anlagt kunne biskopen komme og innvie kirken (og kirkegården). Kirkegården i Klæbu er altså like gammel som selve kirkestedet. Nå vet vi fra de arkeologiske undersøkelsene som er omtalt ovenfor at det alt i mange hundre år før kristningen av Norge hadde foregått gravlegginger i umiddelbar

nærhet av den tomte som kirken i Klæbu ble plassert på. Selve kirketomta har jo form av en forhøyning eller lav kolle. Det er derfor fristende å spekulere på om man har valgt å oppføre kirken på toppen av en gammel gravhaug, som kanskje også har tjent som religiøst kultsted i førkristen tid. En slik "kultkontinuitet", d. v. s. at man reiste kirker på steder hvor det også tidligere hadde foregått gudsdyrking, er velkjent fra tidlig kristen tid i Norge, ikke minst i Trøndelag. Men det må understrekes at vi ikke vet noe som helst sikkert om dette. Bare en grundig arkeologisk undersøkelse av grunnen under kirken vil kunne gi et mer pålitelig svar på om en slik teori har forankring i virkeligheten.

Et annet forhold som setter den middelalderske kirkegården i Klæbu i noe av en særstilling er dens grunnplan. Et kart over Klæbu og nabobygdene fra ca. 1690-1700 inneholder det eldste kjente bildet av Klæbu kirke og kirkegård som eksisterer. Kartet viser tydelig at kirkegården, som på denne tiden var inngjerdet av et tregjerde som bestod av liggende planker og kraftige gjerdepåler (sleppevegg), hadde tilnærmet sirkulær form.

Fotografier fra tiden 1860-1920 bekrefter at den beholdt

denne formen (og i hovedsak den samme størrelsen) helt til bygdas raskt voksende folketall gjorde større utvidelser nødvendige i mellomkrigstiden og årene like etter 1945. Klæbu kirkegårds sirkelform kan muligens ha hatt sin årsak i at det opprinnelige kirkegårdsområdet var en gravhaug, som var blitt inngjerdet i samband med at den ble tatt i bruk som kristen kirkegård. En lokalisering av kirkegården til en tilnærmet sirkulær gravhaug må vel ha gjort valget av en slik grunnplan temmelig nærliggende. Sirkulære kirkegårder fra middelalderen er imidlertid meget sjeldne i Norge. Det er derfor høyst interessant at en av de andre er nabokirkegården på Lade i Strinda, ca 20 km nord for kirkestedet i Klæbu. Og arkeologen Jan Brendalsmo, som har skrevet en grunnleggende avhandling om kirker og kirkegårder i Trøndelag i middelalderen, opplyser om kirkegården i Lades og Klæbus nabosokn mot øst, Malvik, at "ut fra terrengformasjonene inne på kirkegårdens østre parti kan det se ut til at kirkegården tidligere har vært sirkelformet".

Det at det kanskje har ligget tre sirkulære middelalderske kirkegårder i tre nabosokn er et så uvanlig fenomen at det fortjener noen nærmere kommentarer. Årsaken er det selvsagt umulig å si noe sikkert om i dag. Men vi kan forsøke å tenke litt omkring dette forholdet: Den eldste av de tre kirkestedene (og kirkegårdene) var utvilsomt Lade. Både beliggenheten like ved ladejarlenes gamle høvdingsete og nærheten til byanlegget ved Nidelvas utløp tilsa at det her av så vel religiøse som ikke minst politiske grunner var særdeles viktig for de første kristne makthaverne i Trøndelag å få reist en bygning for kristen gudstjeneste. Når vi tar i betraktning ladejarlenes funksjon som religiøse ledere i førkristen tid er det ikke urimelig å anta at kirken ble reist på et sted som også tidligere hadde vært åsted for kulthandlinger. Kirkestedene i Klæbu og Malvik må være av yngre dato enn det på Lade. Like lite som vi vet når den første kirken i Klæbu ble bygget vet vi noe om det for Malviks vedkommende. Men det er kanskje mulig å antyde følgende hendelsesforløp: Allerede før de folkerike og sentralt beliggende bygdene Strinda, Stjørdal og Selbu i løpet av siste halvdel av 1100-tallet fikk sine opprinnelige trekirker erstattet av steinkirker fikk de noe mindre, "mellomliggende" bygdene Klæbu og Malvik egne gudshus. Det sistnevnte soknet må for øvrig forutsettes å ha hatt nær tilknytning til Lade gjennom hele middelalderen. Muligens kan dette være i alle fall en del av forklaringen på at man valgte å gi kirkegården der samme hovedform som den på Lade. Malvik lå i det gamle Strindafylket, som hadde Lade kirke som fylkeskirke. Og i etterreformatorktid, helt til 1896, var Malvik annekssokn i Strinda (Lade) prestegjeld, slik at soknepresten i Lade også var sjesørger for menigheten i Malvik.

Hvilken tilknytning Klæbu kirke hadde til Lade kirke i

middelalderen er mer usikkert. Bygda hørte trolig til Gauldølafylket og avstanden var større og framkommeligheten vanskeligere enn mellom Malvik og Lade. Men helt til det ble reist kirke i Bratsberg var Klæbu kirke Lade kirkes nærmeste nabokirke i sør. Klæbu dannet på mange måter en naturlig "forlengelse" sørover av den store og rike Strinda-bygda, som strakte seg fra Gjevingåsen i øst til Leirbrua i vest og fra Trondheimsfjorden i nord til Jonsvatnet i sør. Forbindelsene til det viktige politiske og religiøse tyngdepunktet som Lade hadde vært siden langt tilbake i førkristen tid må fortsatt å ha vært sterke utover i middelalderen. Kan det tenkes at kirkegården i Klæbu har blitt gitt samme hovedform som den eldre, mer symboladete og prestisjefylte nabokirkegården på Lade som et utslag av en bevisst etterlikning av den? Gir det at begge kirkegårder ble lagt på steder som hadde vært brukt til førkristen gudsdyrkelse og/eller gravlegginger økt tyngde til en slik hypotese? Noe sikkert svar på dette er det selvsagt ikke mulig å gi.

Men vi kan forsøksvis sette fram en teori om hendelsesforløpet, som naturligvis må leses med alle mulige forbehold om at den kan være uriktig: Byggingen av kirker og anlegget av kirkegårder i det store, noenlunde sammenhengende jordbruksområdet som lå sør for Trondheimsfjorden, som hadde den avgrensingen som ble antydnet ovenfor og som såvel før som etter kristningen hadde sitt politisk/religiøse sentrum på Lade, gjennomgikk følgende tre stadier: I tidlig kristen tid, trolig allerede omkring år 1000, fikk Lade sin første trekirke og (sirkelformete) kirkegård, som etter ca. 150 år ble avløst av en større steinkirke. I løpet av 1100-tallet, og kanskje alt før Nidaros ble erkebispesete i 1153, ble det i bygdene Klæbu og Malvik oppført trekirker, som i likhet med Lade kirke og i bevisst "imitasjon" av anlegget der, ble omgitt av sirkulære kirkegårder. Og i hundreåret mellom 1200 og 1300, da folketallet økte betydelig og den katolske kirkeorganisasjonen, som hadde sitt sentrum i erkebispesetet, utfoldet sin største makt og styrke, ble det reist trekirker i de minst folkerike bygdene innenfor det omtalte området, Tiller og Bratsberg.

Litt om bruken av kirkegården i middelalderen

Det som har blitt sagt ovenfor har i hovedsak dreid seg om den middelalderske kirkegården i Klæbu og hva vi vet eller kan resonnerer oss fram til om den. Som en avslutning på denne artikkelen skal vi se litt nærmere på bruken av kirkegårder på landet i Norge i middelalderen. Vi vil her oppdage mye som er til dels svært forskjellig fra forholdene på dette området i våre dager, men også ting som er velkjent fra nyere tid.

Som før nevnt bestemte kristenrettene at det skulle være en inngjerdet kirkegård rundt alle soknekirker og at anlegg av en slik var en forutsetning for at biskopen skulle

kunne innvie kirken. Bøndene i soknet hadde ansvaret for vedlikeholdet av kirkegården og gjerdet rundt den. Det hadde som regel mer enn en inngang, ofte en i hver himmelretning. Foran dem var det ferister (kirkerister), som skulle hindre husdyr i å komme inn på kirkegården. Den var selvsagt først og fremst begravelsesplass for de døde, men ble også brukt ved de tallrike prosesjoner og andre kulthandlinger (bl.a. prekener) i fri luft som kjennetegnet middelalderens katolske kristendomsform. Også folkelig-religiøse arrangementer i samband med årets og livets høytider kunne være henlagt til kirkegården. Annen anvendelse var av mer verdslig karakter: På kirkebakken ble det holdt møter og tingsamlinger og kunngjøringer ble opplest. Det var en bruk av kirkegården som holdt seg på bygdene i Norge i mange hundre år etter reformasjonen, enkelte steder helt fram til slutten av 1800-tallet.

Kirkegården var bevokst med gress, men plantete trær, blomsterbed o. l. var ukjent. Av mindre bygninger som kunne stå der kan nevnes støpuler til å henge kirkeklokkene i. Om det har vært en slik på kirkegården i Klæbu er høyst usikkert. Det finnes i alle fall ingen opplysninger som sannsynliggjør dette i de eldste bevarte kirkeregnskapene, som er fra 1650-årene. I tillegg til gravmonumentene, som kunne være av stein eller tre, var det ofte reist kors, som spilte en rolle ved de prosesjonene og øvrige kulthandlingene som er nevnt ovenfor. Fra kirkegården i Klæbu er det ikke bevart noen middelalderske gravmæler. Det er kanskje rimelig å anta at de fleste av dem har vært av tre og derfor i tidens løp har råtnet eller gått til grunne på annen måte.

På kirkegården måtte ingen kreve noen for gjeld eller reise søksmål mot noen. Ingen måtte være høyrøstet. Dersom man hadde tid til det før messen, skulle man gå til gravene til mor, far, søsken, slektninger og venner og lese Fader Vår ved dem. Men man kunne også gjøre dette før man forlot kirkegården etter messen. Kirkegården var omfattet av kirkefreden, slik at alle voldshandlinger der var strengt forbudt. Den som gjorde seg skyldig i slike forseelser risikerte både bannlysning og store pengebøter.

Ingen udøpt måtte komme i kristen jord og grove forbrytere måtte heller ikke jordfestes der.

Alle skulle gravlegges ved sin egen soknekirke, dersom de ikke selv hadde valgt seg et annet gravsted. Ingen måtte gravlegges inne i kirken uten biskopens tillatelse. De beste gravplassene på kirkegården ble ansett å være de som lå umiddelbart inntil kirkeveggen, under kirkens "takdrypp". Årsaken til at en slik plassering av graven ble ansett som særlig attraktiv var at det vannet som falt ned fra kirketaket var å likne med vievann, fordi det hadde vært i "berøring" med kirken. Kristenrettene inneholdt bestemmelser om en slags "rangordning" på kirkegården.

Soknets fornemste personer skulle ligge nærmest kirkeveggen mens tjenestefolk og træler skulle ligge nærmest kirkegårdsgjerdet. Mellom disse "ytterpunktene" skulle det være gravplasser for frie bønder og frigitte træler. Det var også bestemmelser om at kvinner skulle begraves nord for og menn sør for kirken.

Etter gammel kristen skikk ble gravene orientert øst-vest. De døde ble lagt utstrakt på ryggen med hodet i vest for på Dommeday å kunne se mot øst, hvor Kristus skulle komme fra for å dømme levende og døde. Likdrakten var som regel et enkelt svøp av hvitt lerret, men fornemme folk kunne bli mer "standsmessig" utstyrt i så måte og geistlige og ordensfolk (munker og nonner) ble begravet i geistlig drakt. Det skulle være minst 1 alen (62,75 cm) jord over kisten, men etter vår tids standard hadde middelaldergravene forholdsvis liten dybde. Det var bl.a. dette som gjorde det nødvendig å holde husdyr borte fra kirkegården.

Både kiste- og bærebegravelser ser ut til å ha vært i bruk gjennom hele middelalderen. Fordi begravelsen skulle finne sted andre eller tredje dag etter dødsfallet ble anvendelse av likkiste i mange tilfeller ansett som unødvendig. Også her synes den avdødes samfunnsmessige status å ha spilt en rolle. Mens "standspersoner" ble begravet i kister ble "vanlige" mennesker satt ned i graven på den båren som de ble båret dit på. Den kunne enten være en enkel treplanke eller en såkalt "stigebære", som bestod av to trepåler som var sammenbundet av tverrtrær.

På 1000-tallet, da kristendommen vant sin avgjørende seier i Norge, hadde den kristne begravelsesseremonien utviklet seg til en liturgisk handling med faste regler. Også behandlingen av den avdødes legeme før jordfestingen skjedde innenfor en liturgisk ramme.

Mens den døde ble vasket og svøpt i en hvit kledning leste presten bønner og stenket liket med vievann. Før det ble satt ned i graven ble den velsignet av presten, stenket med vievann og det ble brent røkelse. Deretter fulgte bønn, lesning fra Davids salmer og jordpåkastelse, som i Norge ble ledsaget av følgende ord: "Av jord har du skapt meg og med kjøtt har du kledd meg. Min frelser, vekk meg opp på den ytterste dag".

Litteratur

O. Rygh: Norske Gaardnavne – Bd. XIV – Søndre Trondhjems Amt, Kristiania 1901

F. Hødnebo (red.): Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder, bd. I, V og VIII, Oslo 1956-63

Klæbu menighetsråd (red.): Klæbu kirke 200 år 1790-1990, Klæbu 1990

Ø. Ekroll: Med kleber og kalk – Norsk steinbygging i mellomalderen, Oslo 1997

J. Brendalsmo: Kirkebygg og kirkebyggere – Byggherrer i Trøndelag ca. 1000-1600, Oslo 2006

Handletur på 1915/20-tallet

Av Ingebjørg Forsberg

(Historien er en gjenfortelling fra min mor Margit, f.1905)

Klæbu' nærmeste nabo østover er Dragstgrenda i Selbu.

Den hørte forøvrig til Klæbu i flere hundre år, og den geografiske beliggenheten gjorde at kontakten også var tett etter den tid. Dragstingene både handlet og hentet post i Klæbu enda til de fikk bilveg via Jonsvatnet.

På småbruket lengst opp i grenda, - i Varmdals-trøa - bodde Brynhild Warmdal f. 1866 og mannen Ola. De hadde bare to egne barn, men flere fosterbarn vokste opp hos det barnekjære paret. Brynhild var søster til Mikal og Ola Renå i Bjørklia her i Klæbu, og var således faster/tante til en anseelig hop unger. Da tittelen faster både var tung og vanskelig, fikk hun til daglig hete "Brynhild-fases".

"Brynhild-fases" og mannen Ola var viden kjent for sin hjertevarme og godhet. Dette gjorde dem umåtelig populær, ikke minst hos datidens barneflokk i Bjørklia. Når disse i ettertid beskrev de særegne ektefolka, framstod Brynhild og Ola som det evige kjæresteparet. Kona var den impulsive, handlingskraftige og pådrivende. Ja, hun kunne til og med være både streng og barsk hvis hun anså det nødvendig. Da skjøv hun brillene opp i panna og ble morsk ei stund. Den godmodige mannen Ola bare lo og ristet på hodet selv om konas tiltak ikke alltid stemte med beregningene. Ett av fosterbarna skal ha kommet til Varmdalstrøa av en ren tilfeldighet. "Brynhild-fases" hadde nemlig oppdaget at barnet ikke hadde det særlig bra der det var, og dermed tok hun det på arma og gikk heim til seg med det. Noen betaling for å ta seg av disse barna var det vel neppe snakk om, men deres ve og vel var et stendig samtaleemne når hun kom på besøk til Bjørklia har folk senere fortalt.

Et år hadde Brynhild kommet på at ett av fosterbarna burde få en overraskelse til jul. Ola var

nemlig en flink skinnfellmaker, og nå skulle han minsann få sy en "skinn-kråggå" til tenår sjenta Ester. Men hvordan skulle de få til dette uten å bli avslørt av ungene?

"Brynhild-fases" fant som vanlig løsningen. Ola skulle klippe til kargen, siden kunne de sette den handdrevne symaskina mellom seg i senga og sy etter at barna hadde sovnet. Og mens Brynhild sveivde symaskinshjulet kunne Ola styre skinnlappene inn under trykkfoten. Et aber var imidlertid at den yngste av fosterbarna sov på samme loft som dem. Men "Brynhild-fases" anså at bare de lot gutten sovne først så kunne de sy uforstyrret. Dermed satte de i gang.

Men gutten hadde skjont at noe var på gang, og holdt seg våken. Og ikke nok med det; etterpå klarte han ikke å holde tett til henne som skulle få overraskelsen. Når "Brynhild-fases" senere fortalte om denne hendelsen så hadde den vokst til den rene katastrofen. For det første hadde jula blitt aldeles ødelagt for stakkars Ester. For det andre så hun seg sjøl og Ola som totalt mislykkede omsorgspersoner. Og hva skulle det bli av den stakkars gutten som hadde blitt så full av skalkestreker?" Brynhild-fases" var full av selvanklagelser mens folket i Bjørklia hadde vanskelig for å skjule den komiske sida av det hele. Sommers dag var Brynhild og Ola på setra med dyra. Der ble det ysta ost og kinna smør som skulle selges når de kom heim. Kundene fantes bl. a. rundt om i Sjøbygda, og samtidig passet de på å gå over Ståggån for å handle.

Når sommeren led mot slutten, venta barna i Bjørklia i spenning på å få se båten til Ola og "Brynhild-fases" komme sigende rundt Nessen-odden. Brynhild brukte nemlig å bake hver sin "litj-kaku" til ungene, og Ola gjorde små never-skrukker som ble fylt med blautmøssmør. Det var ikke måte på hvor populært dette var.

En sommer på 1915/20-tallet var det uvanlig hett, men Brynhild holdt på den gamle skikken "å kle ut varmen". Dvs. hun gikk i flere stakker, den ene utenpå den andre, og konelua satt godt ned i panna. Vel framme i Bjørklia måtte Ola først prate litt med karene, men siden bar det i vei til faste kunder med smør, egg, ost og kanskje en og annen skinnfell som han hadde sydd. På Grendstad bodde Ingebrigt og Marit Ås fra Tydal. De tilhørte den faste kundekretsen, og Marit kalte Ola for "smærgubbinn minn".

"Brynhild-fases" var ivrig etter å komme seg ned til Ole Halseth for å handle. Slike tilfeller oppsto sikkert bare en eneste gang i året for hennes del. Men denne dagen var som sagt brennende het og det ble varmt under vadmestakene. Da hun hadde lagt Vinsmyra bak seg begynte det å røyne på, og oppe i Stor-Ståggån innså hun at hun måtte kvitte seg med en av skjørtene. Men hvor gjøre av den? Bære den var både ubekvemt og møysommelig. Da var det bedre å henge den opp i ei gran inntil veien og siden hente den på heimturen.

Men krøttera beita i markene på den tiden, og fant de vadmestakken kom de til å spise den opp. Det ble ingen annen råd enn at Brynhild måtte klatre opp i grana for å få den på betryggende avstand fra kyrne.

Etter at hun hadde handlet, spurt nytt og kanskje fått seg en kopp kaffe hos Ole Halseth vandret hun tilbake gjennom Håggådalen og tok fatt på Husbybakkene. "Brynhild-fases" var som sagt en dame der det var kort mellom tanke og handling. Oppe ved Husby, der veien tok av mot Svean, Løkkaunet og Springfossen, kom hun plutselig til å tenke på at Østlyng drev handel på Hyttfossen. Tenk om hun skulle ta en avstikker dit og samtidig få slå av en prat med "a Ane Lorns". Tenkt og gjort.

Før "Brynhild-fases" var tilbake fra handleturen må hun ha rukket å legge bak seg nærmere 2 mil. Og i Bjørklia sto Ola ferdig til å ro heim. Men så var det vadmestakken som hang i ei tett gran oppe i Ståggån. Ola lo så bartene ristet da Brynhild-fases la fram problemet. Han anså imidlertid at hun måtte slippe å legge ut på en ny vandring. Etter inngående beskrivelse om hvilken gran han skulle lete i, ga seg Ola i vei.

Etter et par timer kom han tilbake, men uten vadmestakken. Den hadde vært umulig å finne. Det ble ingen annen råd enn at de måtte sove nok ei natt hos Ingeborg og Ola i Bjørklia. Dagen etterpå, da "Brynhild-fases" hadde fått hvilt beina, fulgtes de opp til Ståggån og fant klesplagget. Så rodde de heim til Dragstgrenda, men i Bjørklia satt datidens barn igjen med gode minner av et ektepar hvis varme og omtanke rakk til for så uendelig mange. Og den slitsomme handleturen hennes "Brynhild-fases" ble med tiden en fornøylelig historie for kommende generasjoner.

Svalbards første kai kom fra Klæbu

Av Kristine Stene

Sist vinter var det 100 år siden de første gruvearbeiderne overvintret på Svalbard og Longyearbyen ble grunnlagt. I løpet av sommeren 1906 ble det bygd 10 hus til de overvintrende. Deretter stod bygging av et solid kaianlegg for tur. – Og kaitømmeret, det kom fra Klæbus skoger!

Mot slutten av 1800-tallet var Svalbard og Arktis blitt mye fokusert i media. Forskere og eventyrere dro gjerne nordover på oppdagelsesferd. Blant disse var amerikanske John Munroe Longyear (1850-1922). Sammen med sin kone og fem barn dro han på cruise til Svalbard i 1901. Turen skulle få store følger, både for Longyear selv og for utviklinga av Svalbard som gruvesamfunn.

Longyear hadde stor interesse for skogbruk, tømmerhandel, bankvirksomhet – og gruver. På Svalbard var det en viss gruvedrift allerede. I 1901 dannet forretningsfolk i Trondheim

Kulkompagniet Trondhjem-Spitsbergen og drev utvinning av kull. Longyear så nok for seg ytterligere potensial for kulldrift. Sammen med Frederick Ayer kjøpte han etter hvert opp rettighetene til det trønderske kullkompaniet og dannet i 1906 The Arctic Coal Company (ACC). ACC drev gruvedrift i Longyearbyen i ca 10 år, fram til nordmenn igjen overtok driften og Store Norske Spitsbergen Kullkompani ble dannet i 1916. ACC's driftsperiode blir gjerne kalt "amerikanertiden". Det ble investert mye penger i disse årene, og etter hvert vokste det fram et helt industrisamfunn.

Første overvintring

I juni 1906 ankom skipet "Primo" Longyearbyen. Om bord var det dynamitt, materialer til hus, en hest – og 50 menn. Dette var svenske og norske gruvearbeidere som skulle overvintre. Byggingen av 10 hybelhus startet umiddelbart. Det var også planlagt å bygge lastekai i løpet av sommeren. På grunn av en storm denne sommeren ble imidlertid oppstarten en del forsinket. Kaia ble derfor

bygget i løpet av vinteren 1906/07. Dette var den første permanente kai på Svalbard.

Kaiplanene viser at Longyearbyen var tiltenkt å ha fast bosetning. Et solid kaianlegg var naturligvis en viktig forutsetning for dette. Kaia ga mulighet for å ta imot livsnødvendige forsyninger og å transportere kull sørover til fastlandet. Fra kai-fronten gikk det trallespor i flere retninger, først og fremst mot gruva som ble åpnet i 1906: Gruve 1, også kalt Amerikanergruva. (Gruva skulle vise seg å få et langt liv, den ble ikke stengt for godt før på slutten av 1950-tallet.)

Tømmer fra Klæbu

Tømmeret til kaia måtte være storvokst og solid. Det måtte bli tømmer fra Klæbu! – Men hvorfor akkurat Klæbu?

Ayer, Longyear og nevøen hans, W.D. Munroe, hadde nok allerede nær forbindelse med Trondheim, gjennom at de overtok rettighetene til Kulkompagniet Trondhjem-Spitsbergen. Kanskje var dette bakgrunnen for at de nye amerikanske gruvedriverne så seg om etter tømmer i Trøndelag? Det ble sikkert også gjort betraktninger om at det i Trøndelag måtte være mulig å oppdrive storvokst tømmer, velegnet til å pæles ned gjennom isen i en røff arktisk fjord.

Tømmeret som The Arctic Coal Company endte opp med kom fra Peder Tellugens skog nedunder Vassfjellet. I tillegg til å være gårdbruker på Tulluan Nordre, drev Peder Tellugen (1842-1908) med eksport av tømmer. Det var nok slik firmaet til Ayer & Longyear kom i kontakt med Tellugen og kjøpte kaitømmer fra ham.

Peder Tellugens nest eldste sønn var Ola Tulluan, som skrev bygdebok for Klæbu en god del år senere. I Klæbuboka bind II omtaler han handelen slik: "På førehand kom dei to millionærene Longyear og Munroe til Tulluan og avtala handelen. Det var ein stordag på garden."

På Tulluan Nordre finnes det tre bilder fra bygginga av kaianlegget i Longyearbyen. Bildene er tatt i forbindelse med transport og anlegging av kaia. På baksiden av hvert av bildene står det en kort bildebeskrivelse. Teksten tyder på at bildene er sendt sørover av en kontaktperson i Longyearbyen, noen år senere. Hvem som sendte bildene – og når – er ukjent. De tre bildene gjengis her sammen med baksideteksten.

Fortsatt synlig

I dag har Longyearbyen tre kaier: Bykaia, som blant annet benyttes til cruisetrafikk, Kullkaia, hvor det skipes ut kull, og Gammelkaia, en kai av trepilarer, som opererer generell cargo fra små og mellomstore skip. Under Gammelkaia kan en fortsatt se fundamentene fra Svalbards første kai, som altså ble bygd med solid Klæbu-tømmer.

Kilder:

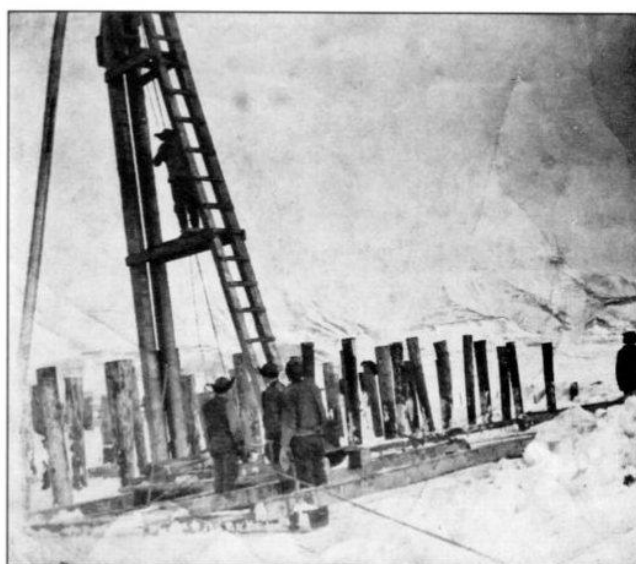
Ola Tulluan: Klæbuboka bind II. Gards og ættesoge.
Utgitt av Klæbu kommune i 1973
Nettsider:
Svalbard havn: www.portlongyear.no
Longyearbyen 1906-2006: www.longyear.no
Sysselemanden på Svalbard: www.sysselemanden.no
Svalbard museum: www.svalbardmuseum.no
Store Norske Spitsbergen Kullkompani: www.snsk.no

Bildene er utlånt av Tora Tulluan

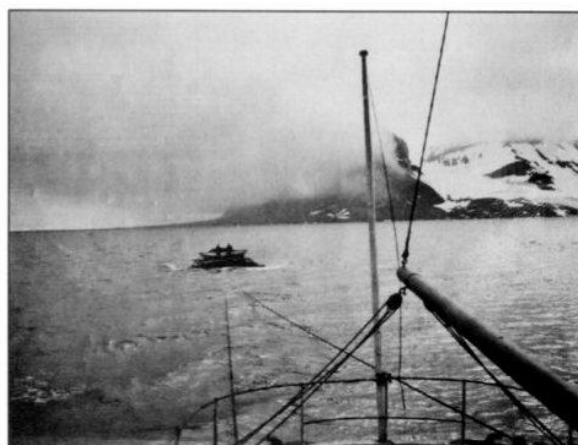
"Flaaten slepes innover fjorden til Advent Bay. Paa denne flaaten er ogsaa de lange Tommerstokke, der skulde vere til Bukke for Taugbanen".

"Kaien i Advent Bay m en del annen Matrial paa land i Advent bay".

"Kaien bygges om vinteren. Her ser dere Kaipaalene pæles ned gjennom Isen. Al denne Matrial er kommet fra Klæbo. Kanske kjenner du stokkene igjen. Efter saa mange aar staar alle lige godt".

Annonce

Juleforberedelser

Av Marit Kleven

Jeg husker godt juleforberedelsene fra da jeg var barn. Alt var en tradisjon som måtte følges til punkt og prikke. Vi hadde ikke elektrisitet hos oss. Det var parafinlamper og vedfyring, så alt var veldig tungvint.

Tradisjonen tro skulle det slaktes julegris, for ribbe måtte det være juleaften. I tillegg var det vanlig med sylte og rull og ellers alt som hører julen til. Fryseboks hadde vi sjølsagt ikke, så slaktinga måtte foregå straks under jul. Ikke skulle månen stå i ne, for da krympet flesket. Så måtte det være flo sjø når grisen skulle slaktes, ellers slapp den ikke busta. Tidlig på morgenen slaktedagen ble det fyrte opp i bryggeripanna for skoldevannet måtte være varmt til slakteren kom. Ikke måtte det koke heller, for det var ikke bra.

Alt ble tatt vare på under slaktinga. Blodet ble til blodpannekaker og blodpølse. Av innmaten laget mor kokemorr og hakkemat. Smultet måtte males og vannes ut før det ble kokt. Det skulle brukes til smultringer og fattigmann. Kjøttet ble saltet ned i et stort kar for å bli kokekjøtt og senere spekemat.

Når slaktinga var unnagjort, skulle det bakes og gjøres rent i huset. Alt skulle være blankskurt og pusset til jul. Som eldst i en søskenflokk på fem, falt det ofte i mitt lodd å hjelpe til med slikt som jeg kunne klare. Pusse sølv og messing og sy i knapper når mor sydde klær. Vi fikk nytt, men da jeg vokste opp under andre verdenskrig, var det som regel gammelt som ble sydd opp. Det var lite og ingenting å få kjøpt. Lille juleaften ble juletre-et satt på fot. Nek hengt opp, for fuglene skulle også ha noe godt til jul.

Juleaften, når mor var ferdig med å stille dyrene i fjøset, var den store kvelden der.

Julemiddagen var høydepunktet, med ribbe m/tilbehør og multekrem. Denne kvelden skulle vi ungene få lov til å være oppe så lenge vi ville, men etter all den gode maten og spenninga, sovna vi som regel tidlig.

Ole Olsen Bjørklimark

Av Marit Bjørklimark Grande

Min bestefar Ole Olsen Bjørklimark var en markant skikkelse i Sjøbygda. Han var født 5. september 1863 av foreldre Ole Ellingsen og hustru Beret født Grindstadplass.

Hans far Ole Ellingsen var født i Budal, men var bare 5 år gammel da familien flyttet til Klæbu. Han begynte som husmann under Bjørkli gård rundt 1860. I 1875 fikk han skjøte på plassen for 160 spesidaler, og tok navnet Bjørklimark. Det betydde nok bedre utkomme og bedre oppvekstkår for bestefar. Han giftet seg med Marit Bjørklitrø. Hun kom fra husmannsplassen Bjørklitrø som også lå under Bjørkli gård. De fikk to barn, min far Ole og Berit som ble gift med Ole Bromstad i Klæbu.

Bestefar viste i ung alder at han hadde kunstneriske anlegg. Han fikk satt opp snekker-verksted, og drev som møbelsnekker ved siden av gårdsdriften. Sagbruk ble det også på gården. Det ble drevet av vannkraft og alt trevirke ble saget der. Både sag og verksted er i dag i Klæbu bygdemuseums eie. Møbler som han har laget finnes mange plasser i Klæbu, men også andre steder. Han laget bl.a. brudestolene i Klæbu kirke etter oppdrag fra sogneprest Skjånes.

Jeg er blitt fortalt en historie om sogneprest Skjånes. Han hadde vært på besøk hos gamle Martin Bjørkliås og tok snarveien nedover jordet for å besøke bestefar. Bestefar hadde en liten jordbæråker, og i den forbindelse hadde han laget et fugleskremsel som lignet på en mann. Det var visst laget så livaktig at det på avstand så ut som et menneske. Skjånes var jo en veldig høflig mann, så når han passerte dette, riktignok på litt avstand, tok han av hatten og hilste høflig på

”mannen”. Da han kom ned til bestefar, fortalte han at han hadde hilst på en mann oppe på jordet. Det fortelles at begge to fikk seg en god latter.

Bestefar var litt sta, og hadde sine egne meninger om mange ting, men han var veldig snill. Han var ”bestefar” for alle han kom i kontakt med. Alle kalte han bestefar. Han hadde omsorg for alle, men spesielt for barn. Det fortelles at han laget ski til nesten alle ungene i Sjøbygda. Det var en tid hvor det ikke var så flust med penger blant folk flest, så jeg kan ikke tenke meg at han tok så

mye betalt. Han var godvenner med alle barna i nabolaget. Kom det barn inn på verkstedet, stoppet han arbeidet og spanderte gjerne brunsukker samme hvor travelt han hadde det.

Han laget mange forskjellige ting for barn, mye av det ga han bort. Det er vanskelig å forstå hvordan han hadde tid til alt dette, ved siden av alt annet arbeid han hadde gående. Det var med bestefar som med mange andre, at det ble laget minst til seg selv, men vi har en stue hjemme på gården som jeg er veldig stolt av og glad i. Der har han kun brukt ”håndarbeid” og jeg synes den er veldig pen. Det aller flotteste han ellers har laget er to stoler og et bord som er i min kusine Marit Bromstad Olsens eie. Jeg viser til vedlagte bilde. De stolene er helt fantastiske når en tenker på at han aldri hadde gått og lært noe.

Bestefar var veldig heimkjær og trivdes best heime. Det hendte han tok seg tid til å besøke tante Berit, som bodde i Bromstadtrøa. Hun fortalte at han begynte å gjøre seg klar for hjemturen et par timer før bussen var ventet. Han kunne ikke risikere å bli for sein til den.

Han var godt voksen før bussene kom til bygda. Da de først kom, gikk de bare til Klæbu sentrum. Da skal bestefar ha uttalt at ” det går jo an å ta en tur til byen nå når det går buss helt til Haugdalen”. Da var det bare en liten svipptur over Ståggån.

Bestefar var veldig glad i å fiske. Det var selvfølgelig også matauk ved siden av at han var glad i å være på sjøen. Han satte garn om kvelden, og de måtte da taes opp neste morgen. Da har jeg blitt fortalt at han rodde opp mot Bjørklia. Der bodde hans gode venner Ole og Ingeborg Renå. De hadde flere barn, og når bestefar kom roende, var det alltid en eller flere som fikk være med for å ta opp garna. Han likte godt å ha selskap med dem. Da jeg ble så stor at jeg kunne være med, hadde han mer og mindre sluttet med fiske. Men han var fortsatt glad i å være på sjøen, og jeg var ofte med ham. Han likte å ro over til Vika. Der hadde det

bodd folk, og det sto rester av murer som viste hvor husene hadde stått. Der vokste det også bringebær, og det likte vi begge to. Han fortalte om de som bodde der en gang og som siden reiste til Amerika. Jeg syntes det var moro når han fortalte, men så glemte jeg det like fort, noe jeg er lei for i dag.

Han hadde også omsorg for dyr. I hans tid som gårdbruker gikk alle dyra fritt. Hønsene gikk som de ville, til og med grisen gikk løs om sommeren. Han likte visst ikke at det ble slutt på det da far overtok.

Min bestemor var kjent for å være et godt menneske, og hun hjalp til hvis det var noen som trengte en håndsrekning. Det var jo en tid hvor ikke alle hadde det så bra. Det var ingen hjelp fra det offentlige den gangen. Bestemor var selv vokst opp i trange kår, og visste nok hvordan det var. Det var ikke bare sine egne barn hun hadde omsorg for, men hun tok seg også av andre. Hun døde i 1936, da jeg var ett år, så jeg fikk dessverre ikke lære henne å kjenne. Bestefar døde 24. februar 1955, vel 91 år gammel. Han var åndsfrisk til det siste og fikk lov å sovne for siste gang i hjemmet han var så glad i.

Konfirmanter for 70 år siden

4. juli 1937 ble 20 ungdommer konfirmert i Klæbu kirke

Første rekke fra venstre: Borghild Husby, Olga Pauline Bjørnstad, Alfhild Kristine Harrang, Arne Skjånes(sokneprest), Odlaug Gurine Fosshode, Inger Krogstad, Margit Selli.

Andre rekke: Olav Sneeggen, Ragnhild Fiskvik, Edit Ingeborg Svebakk, Oddlaug Renå, Ingebjørg Nervik, Lilly Kristine Sveen.

Tredje rekke: Ole Fosseide, Per Ulseth, Reidar Forseth, Ole Skjevik, Peder Georg Hegstad, John Dragsten, Ole Gudmund Røstum, Johan Rangfred Walltin.

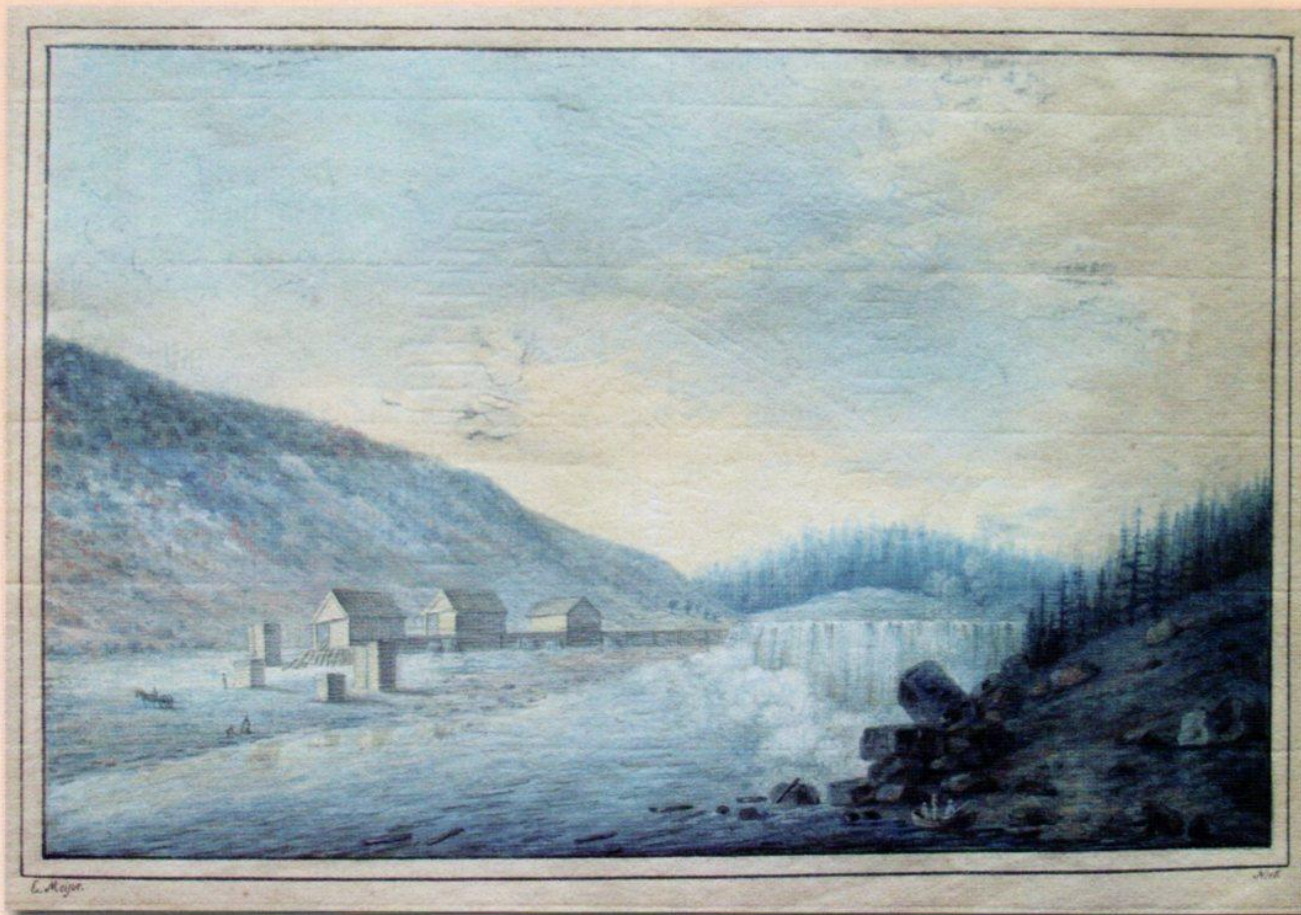
(Bildet er utlånt av Per Ulseth)

Annonce

Kvenndrift og sagbrukene ved Nordsetfossen

Av Hans Reiten

På Nordset ligger en av de eldste gårdene i Klæbu. Gården ble ryddet før svartedauen, men den eldste historie er ikke kjent. Etter svartedauen kom gården inn under Elgeseter kloster, som bygget opp ei kvenn ved Nordsetfossen. Kvenna er omtalt allerede i 1621. Etter skattleggingen å dømme, måtte dette ha vært ei stor kvenn. Den var skattlagt mange ganger så mye som andre kvenner i bygda. Dette var ei årgangskvenn, d.v.s. at kvenna hadde så sikker vass tilgang at den kunne brukes hele året.

Kvenna ble benyttet av bønder fra Strinda, Bratsberg, Klæbu og Tiller. Det er nevnt et sted at kvenna sto for 3.000 tønner korn. Omkring 1840 ble det bygd ny kvenn ved Nordsetfossen. Kvenndrifta opphørte på slutten av 1800-tallet.

Sagbrukene ved Nordsetfossen er første gang nevnt i et skjøte av 1699. Her nevnes kvenn og to sagbruk og at Nordsetdammen "er oppført for mange år siden". For å øke fallhøyden ble det bygget en demning av trestokker i fossen. Demningen ble tatt av flommen flere ganger og sist bygd opp igjen omkring år 1800. Nordsetsagene må også ha hatt stor kapasitet etter datidens målestokk. I 1757/58 fikk sagene bevilgning for 80 % av produksjonen i øvre del av Nidelv-/Nesvassdraget. Nordsetsagene var oppgangssager, d.v.s. at det var et rett sagblad som ble drevet opp og ned av et vasshjul. Dette i motsetning til dagens sirkelsager. Disse sagene ga helårs arbeid til 8 personer, samt at det arbeidet soldater på sagene om sommeren. Tømmeret kom fra Klæbu og Selbu.

Mesteparten ble fløtet på Selbusjøen, nedover Nidelva og ble tatt på land ved lensene ovenfor Nordsetfossen. Mye dramatisk utspant seg ved Trongfossen, som den gang var en meget høy foss. Trelasten ble kjørt med hest til Trondheim av bøndene i bygda. Det var store trelastlagre i Ila, hvor utskipingen foregikk. Trelasten gikk hovedsakelig til

Irland, Skottland og England. Noe trelast gikk også til Danmark. Sagbruksvirksomheten i Nordset opphørte i 1894 og flyttet til Nidarø i Trondheim. Tømmer-og plankekjøring tok på mannskapet. Derfor holdt husmann Michel Nordset-Sag øl tapp på husmannsplassen Nordsetsagen.

Kvern og mølle

Er kvern eller kvern som vi sier og mølle det samme? Vi bruker vel ordene om-en-ann. Men egentlig er det forskjell på kvern og mølle. Resultatet blir det samme, men teknikken er noe forskjellig.

Kverna kom først og var kjent fra Hellas og Roma på Kristi tid, før den tid også fra Østen.

Håndkverna er eldst. Denne ble, som navnet sier, drevet med håndmakt. Slike kverner var vanlige på gårdene i Norge. I 1830 regner man med at det var 20.000-30.000 gårdskverner her i landet. Håndkverna fikk tidlig en konkurrent i vasskverna eller kallkverna, kjent i Norge fra 1200-tallet.

Denne kverna ble drevet av vasskraft ved at vannet drev en vertikal, stående stokk, kvernkallen. Det er den romerske typen med horisontalt, liggende vassjul som blir kalt mølle. Disse ble også drevet av vasskraft, senere vindkraft og damp. I Roma brukte man slaver eller esler til å trekke større møller. Vi har slutta med det nå og bruker for det meste vannkraft(turbiner) eller elektrisitet. Mange av oss har et bilde av vindmøllene i Holland eller Finland på netthinnen. Eller kanskje "Rød-Mølla" i Paris.

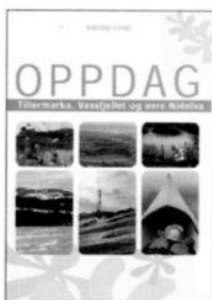
Kvern O.Møller

HISTORIELAGETS KALENDER FOR 2008

Gi Historiebladet og/eller vår bygdekalender
som julegave til slekt og venner
i og utenfor bygda.

Annonce

Nye turbøker

Oppdag Tillermarka, Vassfjellet og øvre Nidelva inneholder en kort omtale av de tre turområdene, samt 25 turruter for enhver smak. De fleste turene er fot- eller skiturer, men to padleturer og en sykkeltur er også tatt med. Hver tur inneholder et kart som viser ruta og fakta-

bokser med aktuell bakgrunnsinformasjon om historiske, kulturelle og naturmessige forhold. En viktig hensikt med denne boka har vært å bevisstgjøre de som bor på Tiller, i Klæbu og Melhus på egne turområder, like ens å gjøre Trondheims befolkning oppmerksom på mulighetene som ligger i de mindre tilrettelagte og kjente utmarksområdene like sør for byen. Tillermarka, Vassfjellet og øvre deler av Nidelva har mye å by på. Tillermarka byr på allsidig skogs- og myrvegetasjon, bl.a. et naturreservat. På markas høyeste punkt, Våttåsen, finner man fundamentet etter eldgammel vardebrenning.

- *Kristine Stene: Oppdag Tillermarka, Vassfjellet og øvre Nidelva.*
- *Eivind Unsmo: Klæbu's Fjellverden*

Vassfjellet byr på flere kilometer med høyfjell og en ubeskrivelig utsikt fra svenskegrensa til havgapet. I de lavereliggende områdene ligger det gamle setervoller, spor etter gruvedrift og andre kulturminner. Øvre Nidelva er en av Norges beste ørretelver, - og regionens flotteste padleelv. I smale Trøngfossen er elva 50 meter dyp og er der landets dypeste elv.

De mangfoldige opplevelsene området kan by på har jeg prøvd å gjenspeile i boka. Men de 25 turene kan likevel ikke favne alt. Håpet er i hvert fall at boka skal gi inspirasjon til å ta turen ut og oppleve området selv!

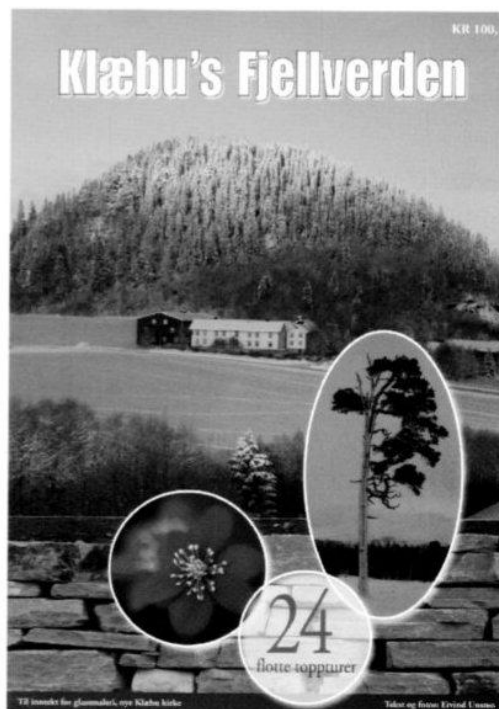
Turboka er utgitt med støtte fra Klæbu Historielag og kan bl.a. kjøpes i Klæbu Sparebank og COOP Prix.

Utsalgspris: 198,-

Mer informasjon: Kristine Stene, tlf 48 11 38 55
kripe22@hotmail.com

Klæbus Fjellverden

Det er vel ikke akkurat en fjellverden vi forbinder Klæbu med. Det er likevel en god del åser og noen fjell i bygda vår. Heftet "Klæbus Fjellverden" kom ut nå i høst. Det er skrevet av Eivind Unsmo, og tar for seg 24 topper i Klæbu. Det er vel fristende å bruke mottoet til Klæbu tindeklubb, "Intet fjell for lite, intet fjell for stort", for her presenteres alt fra Tanemsåsen på 249 meter over havet til Kråkfjellet som rager 817 meter opp. Heftet gir bakgrunnen for toppenes navn, og ellers er det stoff om kultur og natur, samt en beskrivelse for atkomst til toppene. Det er fargebilder gjennom hele heftet, og forfatteren er opptatt av at bildene skal være med på i presentere mangfoldet i bygda. De fleste i Klæbu bør kunne finne noe nytt når de leser heftet. Det er i A4 – størrelse, og er på 60 sider. Inntekten fra salget skal gå til glassmaleri i Nye Klæbu kirke.

75,-

Husmannsplassen Fosshode (Fosshaue)

*Det var her Jo Hyttsagen, f. 1852, bodde.
Han var en bygdeoriginal.*

J. Hyttsagen

Årsmøte 2008

Avholdes i Gamle Festsal kl. 19.00
onsdag 5. mars.

Vel møtt!